

*Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen  
työpapereita  
Pellervo Economic Research Institute  
Working Papers*

**N:o 67 (helmikuu 2004)**

**MONIMUOTOISET TYÖURAT  
JA TYÖTTÖMYYSTURVA**

**Kannustaako työttömyysturva yrittäjyyteen?**

**Pasi Holm  
Maritta Onnela**

Helsinki, helmikuu 2004

ISBN 952-5299-73-2  
ISSN 1455-4623

**PASI HOLM – MARITTA ONNELA. 2004. MONIMUOTOISET TYÖURAT JA TYÖTTÖMYYSTURVA. Kannustaako työttömyysturva yrittäjyyteen?** Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita n:o 67. 38 s. ISBN 952-5299-73-2, ISSN-1455-4623.

**Tiivistelmä:** Tutkimuksessa tarkastellaan työttömyysturvan määräytymistä sellaisissa monimuotoisissa työurissa, joissa palkkatyö, yrittäjyys ja työttömyys vuorottelevat. Monimuotoisten työurien työttömyysturvan vuorovaikutusta tarkastellaan sekä ihmisten toimeentulon että työllistymisen kannustimien näkökulmasta. Tutkimusaineistona hyödynnetään Tilastokeskuksen työssäkäyntirekisteristä muodostettua yksilötason seuranta-aineistoa vuosilta 1996-2000. Aineisto kattaa eri rekistereistä kerättyjä tietoja noin 4,1 miljoonasta työkäiseen väestöön kuuluneesta henkilöstä. Monimutkaiset työttömyysturvasäännökset koskettavat vuosittain vain hyvin pientä joukkoa ihmisiä. Työttömyysturvasäännöksiä voitaisiin yksinkertaistaa lisäämättä juurikaan valtion työttömyysturvamenoja. Samalla ihmisten työttömyysturva ja yrittäjäksi ryhtymisen kannustimet paranisivat.

**Avainsanat:** *Työttömyysturva, monimuotoiset työurat, yrittäjyys*

**PASI HOLM – MARITTA ONNELA. 2004. CHANGING WORKING CAREERS AND UNEMPLOYMENT INSURANCE. Does unemployment insurance encourage entrepreneurship?** Pellervo Economic Research Institute Working Papers n:o 67. 38 s. ISBN 952-5299-73-2, ISSN-1455-4623.

**Abstract:** This study analyses the determination of the unemployment insurance in the case of changing working careers where employment, entrepreneurship and unemployment alternate. We focus on the social security aspects and on the economic incentives for employment and entrepreneurship. The individual panel data from 1996 to 2000 covering about 4,1 million persons are formed combining the different registers of Statistics Finland. We show that many very complicated rules of the Finnish unemployment benefit system are applied only to a few persons annually. We could simplify many rules without any measurable cost to the government budget. This would also improve the social security and economic incentives for entrepreneurship at the same time.

**Keywords:** *Unemployment insurance, Changing working careers, Entrepreneurship.*

## ESIPUHE

Monimuotoiset työurat, joissa työllisyys-, yrittäjäyys-, työttömyys- ja koulutusjaksot vuorottelevat, ovat lisääntyneet viime vuosikymmenen laman jälkeen. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan työttömyysturvan määräytymistä monimuotoisissa työurissa. Tutkimusaineistona hyödynnetään Tilastokeskuksen työssäkäyntirekisteristä muodostettua yksilötason seuranta-aineistoa vuosilta 1996-2000. Aineisto kattaa eri rekistereistä kerättyjä tietoja noin 4,1 miljoonasta työikäiseen väestöön kuuluneesta henkilöstä. Tutkimusaineisto on kerätty Työttömyyskassojen tukisäätiön ja Sosiaali- ja terveysministeriön rahoituksella. Työttömyyskassojen tukisäätiöstä vastuuhenkilönä oli Juhani Talonen ja sosiaali- ja terveysministeriöstä Rolf Myhrman. Tekijät kiittävät lämpimästi saamaansa rahoituksesta. Tutkimus ei olisi ollut mahdollinen ilman rahoitusta ja Tilastokeskuksen kiitettävää panosta aineiston laadinnassa. Paljon kiitoksia kommentaareista Vesa Kanniaiselle, Marja-Liisa Parjanteelle, Vesa Vihriälälle ja Raija Volkille.

*Tekijät haluavat korostaa, etteivät tutkimuksessa esitetyt väittämät välttämättä vastaa rahoittajien, Suomen Yrittäjien tai Suomen Yrittäjien Työttömyyskassan kantoja.*

# SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	1
1. JOHDANTO .....	3
2. TYÖTTÖMYYSTURVASÄÄNNÖKSET MONIMUOTOISISSA TYÖURISSA.....	6
3. SEURANTA-AINEISTO VUOSILTA 1996-2000.....	12
4. MONIMUOTOISTEN TYÖURIEN YLEISYYS JA NIIHIN LIITTYVÄT TULOT .....	16
4.1 Työura palkansaajasta tai muusta työmarkkina- asemasta yrittäjäksi ja sitten työttömäksi.....	17
4.2 Työura yrittäjästä palkansaajaksi ja sitten työttömäksi.....	25
4.3 Työura työttömästä yrittäjäksi tai sijoitetuksi tuetuille työmarkkinoille ja sitten työttömäksi .....	30
5. TYÖTTÖMÄN URAVALINNAT JA TYÖLLISTYMINEN PITKÄLLÄ AIKAVÄLILLÄ.....	35
6. LOPUKSI .....	37
LÄHTEET .....	38
LIITTEET.....	38

# TIIVISTELMÄ

Viime vuosikymmenen laman jälkeen lisääntyivät monimuotoiset työurat, joissa työllisyys-, yrittäjyys-, työttömyys- ja koulutusjaksot vuorottelevat. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan työttömyysturvan määräytymistä monimuotoisissa työurissa. Tutkimusaineistona hyödynnetään Tilastokeskuksen työssäkäyntirekisteristä muodostettua yksilötason seuranta-aineistoa vuosilta 1996-2000. Aineisto kattaa eri rekistereistä kerättyjä tietoja noin 4,1 miljoonasta noin vuosina työikäiseen väestöön kuuluneesta henkilöstä.

Tutkimuksen keskeisimmät havainnot ihmisten monimuotoisten työurien vaikutuksista sosiaaliturvaan sekä taloudellisista kannustimista työllistyä avoimille työmarkkinoille ovat seuraavat:

1. Tyypillisissä työurissa, joissa palkkatyö ja yrittäjyys eivät vuorottele, sekä palkansaajan että yrittäjän työttömyysturvassa ansioon suhteutetun päivärahan että peruspäivärahan määräytymisperusteet ovat pääpiirteittäin samat. Palkansaaja pääsee työttömyysturvan piiriin työskenneltyään 10 kuukautta. Työttömyysturvan piirissä yli 500 arkipäivää työttömänä ollut palkansaaja pääsee takaisin työttömyysturvan piiriin työskenneltyään 8 kuukautta. Yrittäjältä vaaditaan molemmissa tapauksissa 24 kuukautta yrittäjätyötä.
2. Palkansaajan siirtyessä yrittäjäksi hänen ansioon suhteutettu työttömyysturvansa on jokseenkin turvattu varsinkin, jos hän vaihtaa palkansaajan työttömyyskassasta yrittäjän työttömyyskassaan yhden kuukauden kuluessa yrittäjäksi ryhtymisestään ja jos hän määrittää itselleen riittävän suuren YEL-työtulon. Työttömyyskassaan kuulumattoman palkansaajan työttömyysturvaan tulee 18 kuukauden katkos hänen siirtyessään yrittäjäksi. Työttömyyskassaan kuuluvan yrittäjän siirtyessä palkansaajaksi hänen työttömyysturvansa katkeaa 7,5 kuukaudeksi ja työttömyyskassaan kuulumattoman 10 kuukaudeksi.
3. Palkansaajan ja yrittäjän ansiosidonnaisen työttömyysturvan rahoitus poikkeavat toisistaan huomattavasti. Valtion rahoitus työttömyysturvan peruspäivärahasta on riippuvainen työttömän palkansaajakassan tai yrittäjäkassan jäsenyydestä monimuotoisten työurien tapauksessa. Useissa tapauksissa valtio rahoittaa työttömyyskassaan kuuluvien työttömyysturvasta peruspäivärahaosuuden, vaikka työttömyyskassaan kuulumattomat eivät saa vastaavassa tilanteessa työttömyysturvan peruspäivärahaa.
4. Palkansaajan työttömyysturva monimuotoisissa työurissa on varsin kattava. Erityisen kattava on työvoimapolitiittisille toimenpiteille osallistuvien työttömyysturva. Yrittäjästä työttömäksi jääneen yrittäjän todennäköisyys pudota kokonaan kaikkien työttömyysturvajärjestelmien ulkopuolelle on ainakin 10-20 prosenttiyksikköä suurempi kuin työttömän palkansaajan. Yrittäjän työttömyysturvan taso on myös

selvästi keskimäärin alhaisempi kuin palkansaajien ja työvoimapolitiittisille toimenpiteille sijoittuneiden keskimääräinen työttömyysturvan taso.

5. Taloudellisilla kannustimilla on merkittävä vaikutus siihen, valitsevatko ihmiset palkkatyön vai yrittäjyyden. Sekä siirryttäessä palkkatyöstä yrittäjäksi että yrittäjistä palkansaajaksi tulot kasvavat keskimäärin selvästi.
6. Työttömyysturva kannustaa työttömiä merkittävästi enemmän työllistymään tuetuille työmarkkinoille kuin ryhtymään yrittäjäksi, vaikka yrittäjyys edistää tehokkaasti työllistymistä. Yrittäjäksi ryhtyneistä työttömistä lähes 80 prosenttia oli työllisenä joko yrittäjänä tai palkansaajana kolme vuotta yrittäjäksi ryhtymisen jälkeen. Työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuneista noin 40 prosenttia oli työllisenä kolmen vuoden jälkeen.
7. Monimutkaiset ja erilaisiin erikoistapauksiin liittyvät työttömyysturvasäädökset koskevat vuosittain harvoja tapauksia. Työttömyyskassaan kuulumattomien palkansaajien ja yrittäjien työttömyysturvaa voidaan parantaa puuttumatta työttömyysturvan tasoon tai kestoon ilman oleellisia vaikutuksia valtion työttömyysturvamenoihin.

Tutkimuksen johtopäätöksensä voidaan nostaa esille seuraavia politiikkatoimenpiteitä, joilla yrittäjäksi ryhtymisen kannustimia voidaan työttömyysturvan osalta parantaa:

1. Yrittäjyyden houkuttelevuutta voidaan parantaa muuttamalla yrittäjän työttömyysturvan työssäoloehto, yrittäjän työttömyysturvan jälkisuojaa ja yrittäjätyön hyvitystä palkansaajan työttömyysturvassa. Monimuotoisiin työuriin liittyviä ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja työttömyysturvan peruspäivärahan määräytymisperusteita olisi yhdenmukaistettava.
2. Vapaaehtoisen yrittäjän työttömyysturvan YEL-työtulon alarajan pitäisi olla sama kuin pakollisen yrittäjäeläkkeen YEL-työtulon alaraja. Siirryttäessä palkansaajasta yrittäjäksi tai päinvastoin eläkejärjestelmän ja työttömyysturvajärjestelmän vaihdosten aikarajat pitäisi olla samat.
3. Maksujen ja etuisuuksien pitäisi noudattaa nykyistä enemmän vakuutusperiaatetta.
4. Ansiosidonnaista työttömyysturvaa hoitavien palkansaajakassojen ja yrittäjäkassojen välille olisi harkittava clearing-järjestelmän muodostamista. Esikuvana voisi olla TEL-yhtiöiden välinen clearing-järjestelmä, jota ETK hallinnoi.

# 1. JOHDANTO

Epätyypillisten työsuhteiden ja monimuotoisten työurien lisääntymiseen on kiinnitetty kasvavaa huomiota viime vuosikymmenen laman jälkeen. Keskustelua on käyty lähinnä määräaikaisten työsuhteista ja niiden ketjuttamisesta sekä toistuvaistyöttömyydestä eli työttömyysjaksojen ja lyhyiden työsuhteiden ketjuuntumisesta. Ikääntyneiden työikäisten osalta on keskusteltu työttömyydestä, toistuvaistyöttömyydestä ja työeläkeputkesta. Keskustelua on käyty pitkälti palkansaajan näkökulmasta.

Keskustelu yrittäjyydestä uravalintana tai palkkatyön, työttömyyden ja yrittäjyyden vuorottelusta on ollut huomattavasti vähäisempää. Meiltä puuttuu empiiristä tutkimusta sellaisista monimuotoisista työurista, joissa yrittäjyys on ihmisen yksi työllistymisen vaihtoehto.

Lipposen toinen hallitus toteutti yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa laajan eläkejärjestelmän ja työttömyysturvajärjestelmän uudistuksen. Sen tavoitteena on pitää palkansaajat työelämässä nykyistä kauemmin muun muassa lakkauttamalla niin sanottu työttömyyseläkeputki vuoden 2009 alusta. Jotta ikääntyneiden työttömien toimeentuloturva ei tämän vuoksi kohtuuttomasti heikkenisi, työttömyysturvan lisäpäiväoikeus pidennettiin vuodesta kolmeen vuoteen.

Näkökulmana eläke- ja työttömyysturvauudistuksessa oli toisaalta palkansaajien eläkkeellesiirtymisiän nostaminen ja toisaalta ikääntyneiden työttömäksi joutuneiden palkansaajien toimeentulon turvaaminen. Uudistuksessa ei juurikaan tarkasteltu työttömien kannustimia työllistyä joko palkansaajana tai yrittäjänä eikä myöskään monimuotoisten palkkatyötä ja yrittäjyyttä sisältävien työurien vaikutusta työttömyysturvaan.

Palkansaajan ansiosidonnainen työttömyysturva on Suomessa kansainvälisesti verraten hyvä. Työttömyysturvan taso eli korvausaste on keskimääräisellä eurooppalaisella tasolla. Bruttokorvausaste on keskimäärin noin 60 % työttömyyttä edeltäneen työsuhteen palkasta. Verojen jälkeinen nettokorvausaste on keskimäärin noin 70 % (Salomäki ja Viitamäki, 1996). Ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan kuulumattomat työttömät voivat saada joko peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Näiden suuruus on noin 405 euroa kuukaudessa. Työttömyysturvan kesto on eurooppalaisittain pitkäkö. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja työttömyysturvan peruspäivärahan kesto on 500 arkipäivää, eli noin kaksi vuotta.

Yrittäjän työttömyysturva määräytyy työttömyysturvan tason ja sen keston osalta nykyisin samoin perustein kuin palkansaajan. Yrittäjän ansioon suhteutetun työttömyysturvan tarpeellisuuden havahduttiin 1990-luvun laman aikana, jolloin useat yritykset tekivät

konkurssin tai joutuivat muuten lopettamaan toimintansa. Yrittäjien määrä väheni laman aikana noin 35 000 henkilöllä. Ammatinharjoittajien ja yrittäjien työttömyyskassa ja Suomen Yrittäjien Työttömyyskassa aloittivat toimintansa vuonna 1995.

Työttömyysturva on suunniteltu tyypillisen työuran kannalta. Jos palkansaajan työsuhde tai yrittäjän yrittäjätyö on kestänyt niin pitkään, että he ovat oikeutettuja työttömyysturvaan, he saavat työttömyysturvaa työttömyyden kohdatessa.

Palkansaajan ja varsinkin yrittäjän työttömyysturvaa ei ole juurikaan tarkasteltu sellaisissa monimuotoisissa työurissa, joissa palkkatyö, yrittäjätyö ja työttömyys vuorottelevat. Nykyiset työttömyysturvasäädökset aiheuttavat vääristäviä kannustin- ja lukitusvaikutuksia, jotka rajoittavat ihmisten uravalintoja palkkatyön ja yrittäjyyden välillä. Palkansaajan työttömyysturva kannustaa usein työtöntä valitsemaan tuetuille työmarkkinoille työllistymisen yrittäjäksi ryhtymisen sijasta. Toisaalta työttömyysturva saattaa pitää ihmisen yrittäjänä, vaikka hänellä olisi mahdollisuus saada parempi määräaikainen työsuhde. Palkansaajan ja yrittäjän työttömyysturvan rahoitus poikkeavat myös toisistaan.

Monissa Euroopan maissa yrittäjän työttömyysturva on Suomea heikompi. Tämän vuoksi ja myös periaatteellisesti on oikeutettua kysyä, miksi yrittäjällä pitää olla oikeus työttömyysturvaan. Yrittäjän työttömyysturvaa voidaan perustella sekä tulonjakonäkökulmalla että työuravalinnan kannustinnäkökulmalla. Työttömyysturvan avulla esimerkiksi yksinyrittäjä voi vakuuttaa työn loppumisesta aiheutuvan toimeentuloriskin vastaavalla tavalla kuin palkansaajakin. Yksinyrittäminen harvoin perustuu muuhun toimintaan kuin oman työpanoksen myyntiin.

Työvoimatutkimuksen mukaan yrittäjiä Suomessa on noin 220 000. Heistä yksinyrittäjiä on noin 120 000. He työskentelevät ammatinharjoittajina hyvin saman tyypisissä tehtävissä kuin monet palkansaajat. Kymmenen vuotta sitten partureista ja kampaajista palkansaajia oli noin 70 prosenttia ja yrittäjänä 30 prosenttia. Nyt luvut ovat päinvastoin.

Yrittäjän työttömyysturvaa voidaan tarkastella myös yrittäjäksi ryhtymisen näkökulmasta. Yrittäjäksi ryhtymisen taloudellisia kannustimia voidaan arvioida vertaamalla palkkatyöuran ja yrittäjäuran kannattavuutta toisiinsa. Yrittäjyyteen liittyy sekä ylimääräisiä kustannuksia että onnistumisen mahdollisuuksia palkkatyöhön verrattuna. Yrittäjäksi ryhtyminen edellyttää yritysten perustamiskustannuksia, jotka johtuvat esimerkiksi tuotantovälineiden ja tilojen hankkimisesta. Lisäksi yrittäjyyteen liittyy yrittäjäriski. Sekä yrittäjyyteen että palkkatyöhön liittyy myös työttömyysriski.



Palkkatyöuran ja yrittäjäuran kannustavuuden vertailu osoittaa, että eräs merkittävä syy Suomen alhaiseen yrittäjyysaktiivisuuteen on yrittäjän kokema epäonnistumisen riski ja epäonnistumisen kustannukset. Epäonnistumisen kustannuksia voidaan pienentää yrittäjän sosiaaliturvaa parantamalla. Varsinkin naisyrittäjät kokevat sosiaaliturvakysymykset tärkeiksi. Yrittäjän sosiaaliturvaa ei pidä kuitenkaan tarkastella pelkästään etuusnäkökulmasta. Työttömyysturva on vakuutus, johon liittyvät sekä etuudet että niiden rahoitus.

Tässä selvityksessä kuvataan kattavasti monimuotoisia työuria 1990-luvun aikana. Selvityksessä käsitellään palkkatyötä ja yrittäjyyttä sisältävien työjaksojen ja työttömyysturvan vaikutusta toisiinsa toimeentuloturvan ja työllistymisen kannustimien näkökulmasta. Säädösten tarkastelun lisäksi hyödynnetään Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastosta rakennettua yksilötason seuranta-aineistoa vuosilta 1996-2000 kuvaamaan eri työmarkkinaurien yleisyyttä ja sitä, millainen keskimääräinen tulotaso tai sosiaaliturva työmarkkinauriin liittyy. Aineisto kattaa noin 4,1 miljoonaa suomalaista.

## 2. TYÖTTÖMYYSTURVASÄÄNNÖKSET MONIMUOTOISISSA TYÖURISSA

Palkansaajista noin 85 prosenttia on palkansaajien työttömyyskassojen jäseniä. Yrittäjäistä noin 10 prosenttia on yrittäjien työttömyyskassojen jäseniä. Palkansaajan ja yrittäjän työttömyysturvan taso ja kesto ovat pääpiirteissään samanlaiset. Palkansaajan ja yrittäjän työttömyysturva poikkeaa kuitenkin huomattavasti niiden säädösten osalta, jotka määrittelevät henkilön oikeuden saada työttömyysturvaa. Tarkasteltaessa työmarkkinaurien vaikutuksia työttömyysturvaan on lainsäädännön monimutkaisuuden vuoksi kiinnitettävä varsin yksityiskohtaisesti huomiota työmarkkina-aseman muutosten ajankohtiin ja kunkin työmarkkina-aseman ajalliseen keston.

### **Palkansaajan ja yrittäjän työttömyysturvan taso määräytyy periaatteessa samalla tavalla**

Sekä palkansaajan että yrittäjän jäädessä työttömäksi heidän peruspäivärahan täysi määrä oli tarkastelujakson aikana 118 markkaa päivältä. Sekä palkansaaja että yrittäjä on oikeutettu ansioon suhteutettuun työttömyysturvaan, jos hän on työttömyyskassan jäsen.

Palkansaajan ansioon suhteutettu päiväraha muodostuu täyden peruspäivärahan suuruisesta perusosasta ja ansio-osasta. Ansio-osan suuruus on 42 prosenttia päiväpalkan ja perusosan erotuksesta. Kun palkka kuukaudessa on suurempi kuin 90-kertainen perusosa, on ansio-osa tämän rajan ylittäväältä osalta 20 prosenttia. Ansioon suhteutetun päivärahan suuruus lapsikorotuksineen voi olla enintään 90 prosenttia vakuutetun päiväpalkasta, kuitenkin vähintään mahdollisella lapsikorotuksella korotetun perusosan suuruisen. Ansioon suhteutettu päiväraha lasketaan henkilön vakiintuneen palkan pohjalta tai, mikäli palkkatulo on ollut kausiluontoista tai epäsäännöllistä, vuositulon kuukautta kohti lasketusta määrästä.<sup>1</sup>

Yrittäjän ansioon suhteutettu päiväraha lasketaan soveltuvien osin samalla tavalla kuin palkansaajan. Päiväraha määrätään sen työtulon perusteella, jonka mukaan yrittäjä on yrittäjäkassassa vakuuttanut itsensä yhteensä enintään 24 kuukauden ajan ennen työttömyyttä. Työtuloa ei kuitenkaan saa määrätä suuremmaksi kuin henkilön yrittäjien eläkelain tai maatalousyrittäjien eläkelain mukaan vahvistettu työtulo mainittuna aikana tai työntekijäin eläkelain mukainen palkka keskimäärin mainittuna aikana on ollut.

---

<sup>1</sup> Osa-aikatyötä tehneen työkyvyttömyyseläkkeellä olevan henkilön päiväraha lasketaan kuitenkin henkilön tekemän työn laskennallisen kokoaikatyön palkan pohjalta.

Sivutyöstä saatua tuloa ei oteta huomioon ansioon suhteutettua päivärahaa määriteltäessä. Työttömyyspäivärahan saajalle, jolla on huollettavanaan alaikäisiä lapsia, maksetaan päiväraha korotettuna.

**Kymmenen kuukauden palkkatyö oikeuttaa työttömyysturvaan. Yrittäjältä vaaditaan 24 kuukauden yrittäjätyö.**

Palkansaaja on oikeutettu joko työttömyysturvan peruspäivärahaan tai ansioon suhteutettuun työttömyysturvaan työsuhteen kestänyt 10 kuukautta 28 kuukauden tarkastelujaksolla. Kymmenen kuukauden työssäoloehto oikeuttaa palkansaajan työttömyysturvaan. Työttömyysturvan kesto on 500 arkipäivää eli noin 24 kuukautta. Palkansaajasta työttömäksi joutunut on uudelleen oikeutettu palkansaajan työttömyysturvaan paluuehdon perusteella työskenneltyään palkansaajana kahden vuoden aikana 8 kuukautta. Jos työllistyneen työttömän työsuhteen kesto ei ole riittävän pitkä paluuehdon täyttymiseen, hän saa työttömyysturvaa edeltäneestä työttömyysjaksosta käyttämättä jääneiden työttömyyspäivien määrän.

Yrittäjä on oikeutettu yrittäjän joko työttömyysturvan peruspäivärahan tai ansioon suhteutettuun työttömyysturvaan työskenneltyään yrittäjänä 24 kuukautta 48 kuukauden tarkastelujaksolla ellei hänellä ole ollut palkkatyösuhteita lähimenneisyydessä. Yrittäjän työssäoloehto on 24 kuukautta. Työttömyysturvan kesto on 500 päivää eli noin 24 kuukautta kuten palkansaajallakin. Yrittäjän työttömyysturvassa ei ole paluuehtoa lainkaan. Työttömästä yrittäjäksi lähteneen on työskenneltävä yrittäjänä uudelleen yhtäjaksoisesti 24 kuukautta eli koko työssäoloehdon saadakseen uudelleen työttömyysturvoikeuden.

**Palkansaajasta yrittäjäksi siirryttäessä oikeus työttömyysturvaan säilyy ellei siirtymän välillä ole työttömyysjaksoa. Työttömyysjakso katkaisee oikeuden peruspäivärahaan.**

Kun työttömyyskassaan kuulumaton palkansaaja siirtyy yrittäjäksi, hänellä säilyy oikeus työttömyysturvan peruspäivärahaan joko palkansaajan tai yrittäjän työssäoloehdon perusteella. Jos työmarkkina-aseman muutoksen välissä on työttömyysjakso, tulee työttömyysturvan peruspäivärahaan katkos. Tämä johtuu siitä, yrittäjän työssäoloehtoon luetaan lähinnä 24 edellisen kuukauden aikana tehty palkansaajan työssäoloehtoon luettava työ. Jos palkansaajataustainen henkilö on ollut esimerkiksi 6 kuukautta työttömänä ennen yrittäjäksi ryhtymistä ja jos yrittäjäyys kestää esimerkiksi vain 12 kuukautta, hänellä ei ole oikeutta työttömyysturvan peruspäivärahaan, koska työssäoloehto ei täyty 24 kuukauden tarkastelujakson aikana.

Kun työttömyyskassan jäsenenä ollut palkansaaja siirtyy yrittäjäksi, hän on jälkisuojan perusteella oikeutettu palkansaajan ansioon suhteutettuun työttömyysturvaan 18 kuu-

kauden ajan. Jos palkansaaja toimii riipeästi ja eroaa ensimmäisen kuukauden aikana yrittäjäksi ryhtymisestään palkansaajan työttömyyskassasta ja liittyy yrittäjän työttömyyskassaan, hän saa 6 kuukauden hyvityksen yrittäjän 24 kuukauden työssäoloehtoon. Näin hän on oikeutettu katkottomaan työttömyysturvaan työmarkkina-aseman muutoksesta huolimatta. Työmarkkina-aseman muutoksen jälkeen ensimmäiset 18 kuukautta palkansaajan ansioon suhteutetun työttömyysturvan perusteella ja sen jälkeen yrittäjän ansioon suhteutetun työttömyysturvan perusteella. Jos työmarkkina-aseman muutoksen välissä on työttömyysjakso, oikeus ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan säilyy, koska tarkastelujakso on 48 kuukautta.

Mikäli yrittäjäksi siirtyvä palkansaaja ei kuitenkaan liity ensimmäisen kuukauden aikana palkansaajan työttömyyskassasta yrittäjän työttömyyskassaan, hänen ansioon suhteutettuun työttömyysturvaansa tulee 24 kuukauden katkos. Yrittäjäksi ryhtynyt entinen palkansaaja on oikeutettu jäämään palkansaajan työttömyyskassaan jälkisuojan ajaksi eli 18 kuukaudeksi. Tämän ajan hänellä säilyy myös oikeus työttömyysturvaan. Sen jälkeen hänet on erotettava palkansaajan työttömyyskassasta. Hän on oikeutettu yrittäjän ansioon suhteutettuun työttömyysturvaan vasta 24 kuukauden yrittäjäkassan jäsenyyden jälkeen.

Yrittäjäksi siirtyneitä entisiä palkansaajia ei taloudellisesti kannusteta eikä velvoita siirtymään ensimmäisen kuukauden aikana yrittäjän työttömyyskassan jäseneksi. Yrittäjäksi siirtyvälle sallitaan kuuden kuukauden siirtymäaika hoitaa kuntoon yrittäjän lakisääteinen eläketurva. Vapaaehtoisen ansioon suhteutetun työttömyysturvan siirtymäaika on kuitenkin vain yksi kuukausi. Valtaosalle yrittäjäksi ryhtyneistä lakisääteisen eläketurvan säädökset tulevat tutummiksi kuin vapaaehtoiden työttömyysturvan säädökset. Yrittäjäläkkeeseen liittyvän YEL-työtulon alaraja on lisäksi matalampi kuin yrittäjän työttömyysturvaan liittyvä YEL-työtulon alaraja. Yrittäjät, joiden YEL-työtulo on alle työttömyysturvaan vaadittavan alarajan, eivät ole oikeutettuja työttömyysturvan peruspäivärahaan eivätkä ansioon suhteutettuun työttömyysturvaan. Vuonna 1996 yrittäjistä 42,9 prosentilla YEL-työtulo oli alle työttömyysturvaan oikeuttavan YEL-työtulon. Vuonna 2000 työttömyysturvan YEL-työtulon alarajaa ei ylittänyt 29 prosenttia yrittäjistä (ETK, 2003).

Yrittäjäksi siirtyneellä entisellä palkansaajalla on voimakas taloudellinen kannustin jäädä palkansaajan työttömyyskassaan lain sallimaksi 18 kuukauden ajaksi. Palkansaajakassan jäsenmaksu on samalla etuustasolla arvioituna keskimäärin vain noin 11 prosenttia yrittäjän työttömyyskassan jäsenmaksusta. Palkansaajan, jonka kuukausipalkka on 1.500 euroa, keskimääräinen työttömyyskassan jäsenmaksu on noin 4,2 euroa kuukau-

nessa. Yrittäjän, jonka YEL-työtulo on 1.500 euroa, keskimääräinen työttömyyskassan jäsenmaksu on noin 33,5 euroa kuukaudessa.<sup>2</sup>

### **Yrittäjästä palkansaajaksi siirryttäessä sekä ansioon suhteutettuun työttömyysturvaan että työttömyysturvan peruspäivärahaan tulee katkos**

Kun yrittäjä siirtyy palkansaajaksi, työttömyysturva-oikeuteen tulee katkos, koska hän ei ole oikeutettu jälkisuojaan. Katkoksen pituus on riippuvainen siitä, onko entinen yrittäjä ollut yrittäjän työttömyyskassan jäsen vai ei. Palkansaajaksi siirtyvä entinen yrittäjän työttömyyskassaan kuulunut yrittäjä saa 2,5 kuukauden hyvityksen palkansaajan 10 kuukauden työssäoloehtoon tai palkansaajan 8 kuukauden paluuehtoon<sup>3</sup>. Ne yrittäjät, jotka eivät ole olleet yrittäjäkassan jäsenenä, eivät ole oikeutettuja hyvitykseen; ei työttömyysturvan peruspäivärahaan eikä ansioon suhteutettuun työttömyysturvaan.

Palkansaajaksi siirtyneellä entisellä yrittäjäkassaan kuuluneella yrittäjällä ei ole taloudellista kannustinta jäädä edes lyhyeksi siirtymäajaksi yrittäjäkassan jäseneksi. Taloudellinen kannustamattomuus johtuu siitä, että yrittäjäkassan jäsenmaksu on samalla etuustasolla keskimäärin noin yhdeksän kertaa suurempi kuin palkansaajakassan jäsenmaksu.

### **Monimuotoisessa työurassa ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja työttömyysturvan peruspäivärahan ehdot poikkeavat selvästi toisistaan**

Tyypillisessä työurassa, jossa ei tapahdu siirtymiä palkkatyön ja yrittäjyyden välillä, ansioon suhteutetun työttömyysturvan ja työttömyysturvan peruspäivärahan ehdot ovat pitkälti samat. Monimuotoisissa palkkatyötä ja yrittäjyyttä sisältävissä työurissa ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja työttömyysturvan peruspäivärahan ehdot poikkeavat toisistaan. Yksilön oikeus valtion rahoittamaan työttömyysturvan peruspäivärahaosuuteen on riippuvainen siitä, onko henkilö työttömyyskassan jäsen.

Työttömyysturvan peruspäivärahassa yrittäjän työssäoloehtoon voidaan lukea yrittäjätoiminnan lisäksi palkansaajan työssäoloehdon täyttävä työ kahden viime vuoden ajalta. Ansiosidonnaisessa työttömyysturvassa yrittäjän työssäoloehtoon voidaan lukea yrittäjätoiminnan lisäksi puoli vuotta palkansaajana tehtyä työtä vain, jos palkansaajakassan jäsen liittyy kuukauden kuluessa yrittäjäksi ryhtymisestä ja palkansaajakassasta eroamisesta yrittäjäkassaan. Lisäksi ansiosidonnaisessa työttömyysturvassa palkansaajasta yrittäjäksi siirtyvällä on jälkisuojaa. Työttömyysturvan peruspäivärahassa ei ole hyvitystä eikä jälkisuojaa. Yrittäjästä palkansaajaksi siirtyvä yrittäjäkassan jäsen saa hyvityksen

---

<sup>2</sup> Työttömyyskassan jäsenmaksun osuus kuukausipalkasta on palkansaajalla noin 0,28 prosenttia. Yrittäjällä vastaava osuus on keskimäärin noin 2,2 prosenttia.

<sup>3</sup> Se, sovelletaanko työssäoloehtoa tai paluuehtoa, on riippuvainen palkkatyöjaksojen kestosta viimeisen kahden vuoden aikana.

palkansaajan työssäoloehtoon, mutta yrittäjäkassaan kuulumaton ei sitä saa; ei edes työttömyysturvan peruspäivärahaan.

Jos yrittäjäkassan jäsen on ollut poissa työmarkkinoilta ilman hyväksyttävää syytä yli vuoden, hänelle ei myönnetä yrittäjän ansiosidonnaista työttömyysturvaa ennen kuin hän on täyttänyt poissaolon jälkeen 24 kuukauden työssäoloehdon. Tällöin 48 kuukauden tarkastelujakso alkaa siitä, kun henkilö on poissaolon jälkeen aloittanut yritystoiminnan. Jos henkilö, joka ei ole yrittäjäkassan jäsen, on ollut poissa työmarkkinoilta ilman hyväksyttävää syytä yli kuusi kuukautta, hänelle ei myönnetä peruspäivärahaa ennen kuin hän on täyttänyt poissaolon jälkeen työssäoloehdon.

### **Palkansaajan ja yrittäjän ansiosidonnaisen työttömyysturvan rahoitus poikkeavat periaatteiltaan toisistaan**

Palkansaajan ja yrittäjän ansioon suhteutetun työttömyysturvan rahoitus poikkeavat tietysti myös toisistaan. Yrittäjän ansiosidonnaista työttömyysturvaa rahoitetaan vain kassan jäsenten YEL-työtulosta perittävällä jäsenmaksulla sekä valtion rahoituksella. Palkansaajan ansiosidonnaista työttömyysturvaa rahoitetaan kassan jäseniltä perittävien jäsenmaksujen ja valtion rahoituksen lisäksi kassan jäseniltä perittävältä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksulla sekä kaikkien palkansaajien, siis myös kassaan kuulumattomien palkansaajien, ansioon liittyvällä työnantajien työttömyysvakuutusmaksulla.

Kassaan kuulumattomilta palkansaajilta peritään palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu. Se ohjataan Kansaneläkelaitokselle. Kassaan kuulumattomien palkansaajien palkkatulosta peritään työnantajan työttömyysvakuutusmaksua ja sillä rahoitetaan kassaan kuuluvien työttömyysturvaa. Tämän rahoituksen suuruus on vuosittain noin 15 miljoonaa euroa<sup>4</sup>. Kassaan kuulumattomien yrittäjien yrittäjätulosta ei peritä lainkaan työttömyysvakuutusmaksuja eivätkä he mitenkään osallistu kassaan kuuluvien yrittäjien työttömyysturvan rahoitukseen.

Yrittäjäkassan jäseniltä perittävä jäsenmaksu kattaa noin 52,5 prosenttia yrittäjän ansiosidonnaisen työttömyysturvajärjestelmän kustannuksista. Palkansaajakassojen jäsenmaksuilla katetaan keskimäärin 5,5 prosenttia palkansaajan ansiosidonnaisen työttömyysturvajärjestelmän kustannuksista. Työttömyyskassan jäsenmaksun osuus kuukausipalkasta on palkansaajalla noin 0,28 prosenttia. Yrittäjällä vastaava osuus on keskimäärin noin 2,2 prosenttia YEL-työtulosta.

Vaikka osa-omistajina toimivien yrittäjien työttömyysturvaetuudet määräytyvät yrittäjän työttömyysturvaetuuksien perusteella, heidän palkkatulosta peritään sekä palkansaa-

---

<sup>4</sup> Kassaan kuulumattomien palkansaajien osuus (0,5) \* työnantajan keskimääräinen työttömyysvakuutusmaksu (0,002) \* vuosittainen palkkasumma (50.000 milj. euroa) = 15 miljoonaa euroa.

jan että työnantajan pakollista työttömyysvakuutusmaksua. Nämä maksut menevät työnantajamaksujen osalta palkansaajien ansiosidonnaisen työttömyysturvan rahoitukseen. Osa-omistajilta perittävän työnantajan työttömyysturvamaksun tuotto vuonna 2002 oli noin 6,5 miljoonaa euroa ja palkansaajan työttömyysturvamaksun tuotto noin 1,1 miljoonaa euroa.

Palkansaaja- ja yrittäjäkassojen välille ei ole luotu minkäänlaista tasoitus- tai clearing-järjestelmää, vaikka palkansaajakassojen ja yrittäjäkassojen rahoitus sekä ansioon suhteutetun työttömyysturvan työmarkkina-asemien muutokseen liittyvät siirtymäsäädökset poikkeavat huomattavasti toisistaan synnyttäen laskennallisia saamia palkansaaja- ja yrittäjäkassojen välille. Työeläkejärjestelmässä on jo vuosia ollut käytössä TEL-yhtiöiden välinen clearing-järjestelmä, jota ETK hallinnoi.

Valtion osuus yrittäjän työttömyysturvan rahoituksesta on suurempi kuin palkansaajan työttömyysturvan rahoituksesta. Valtio subventoi lapsikorotusten osalta yrittäjän ansiosidonnaista työttömyysturvaa palkansaajan ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan verrattuna vuositasolla noin 0,5 miljoonaa euroa.

### **Yrittäjän yrityksessä työskentelevän palkansaajaperheenjäsenen työttömyys ei aina oikeuta työttömyysturvaan**

Yrittäjän yrityksessä työskentelevän palkansaajaperheenjäsenen työttömyysturva-oikeutta on rajoitettu työttömyysturvan väärinkäytösten ja markkinoiden kilpailuvääristymien ennaltaehkäisemiseksi. Työttömyysturvan rajoituksilla on pyritty estämään tilannetta, jossa yrittäjäpuoliso saisi samanaikaisesti työttömyysturvaa kun hän (pimeästi) työskentelisi puolisonsa yrityksessä. Tiukasti tulkittuna rajoitus saattaa kuitenkin johtaa kohtuuttomuuksiin. Esimerkiksi jos palkansaaja avioituu työnantajayrityksensä yrittäjän kanssa, hän saattaa menettää oikeutensa työttömyysturvaan. Yrittäjäpuolisot ovat yrityksen ainoita työntekijöitä monissa yrityksissä. Jos toisen puolison oikeus työttömyysturvaa evätään, saattaa seurauksena olla yrityksen konkurssi ja molempien puolisojen joutuminen työttömäksi.

Yrittäjäpuolison työttömyysturva-oikeutta päätettäessä on huolellisesti otettava huomioon sekä työttömyysturvan väärinkäytösten riski että yksilön työttömyysturvan saanti-oikeuden kohtuullisuus.

Edellä on esitetty työmarkkina-asemien muutokseen ja niiden kestoon liittyviä työttömyysturvan määräytymisperusteita. Seuraavaksi tarkastellaan Tilastokeskuksen yksilötason seuranta-aineistoa vuosilta 1996-2000 hyödyntäen sitä, kuinka monia ihmisiä edellä esitetyt monimutkaiset ehdot koskevat ja miten ne vaikuttavat ihmisten saamiin tulonsiirtoihin ja täten edelleen heidän uravalintakannustimiin.

### 3. SEURANTA-AINEISTO VUOSILTA 1996-2000

Tutkimusaineisto perustuu Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon. Työssäkäyntitilastosta on poimittu kaikki henkilöt, jotka ovat ainakin jonakin tarkasteluvuonna kuuluneet ikäluokkaan 15-74 -vuotiaat. Aineistossa on kaikkiaan reilut 4,1 miljoonaa ihmistä. Heidän työmarkkina-asemiaan seurataan vuosina 1996-2000. Aineistosta voidaan tarkastella erilaisia työmarkkinauria. Varsin tyypillinen työmarkkinaura on sellainen, että yksilö on kaikkina viitenä vuotena peräkkäin ollut palkansaaja. Muita työmarkkina-asemia ovat esimerkiksi yrittäjä, työtön, opiskelija ja eläkeläinen.

**Työmarkkina-asema määritellään kalenterivuoden viimeisen työmarkkina-aseman perusteella. Urakehitykseen liittyvää tulonmuodostusta seurataan nettotuloilla ja työttömyysturvaetuksilla.**

Työmarkkina-asemien määrittely voidaan käytännössä tehdä kahdella eri tavalla. Yhtäältä voidaan käyttää tiettyyn ajankohtaan perustuvaa päätössääntöä. Tässä tutkimuksessa käytetään vuoden viimeistä viikkoa. Toisaalta työmarkkina-asema voitaisiin määrittellä vuoden aikana yleisimmän työmarkkina-aseman mukaan. Henkilön työmarkkina-asema on silloin palkansaaja, jos hän on palkansaajana vuoden aikana pidempään kuin esimerkiksi työttömänä tai muussa työmarkkina-asemassa.

Työmarkkina-aseman määrittelyn tärkeys korostuu silloin, kun työmarkkina-asemaan liitetään tulotiedot. Tulotiedot perustuvat verottajalle ilmoitettuihin vuositulotietoihin. Vuoden aikana ihminen voi olla useassa eri työmarkkina-asemassa. Valittiinpa työmarkkina-asema tietyn ajankohdan työmarkkina-aseman tai vuoden aikana yleisimmän työmarkkina-aseman perusteella, verottajalle ilmoitetut tulotiedot voivat sisältää useaan eri työmarkkina-asemaan liittyviä tuloja.

Työmarkkina-asemaan liittyvien tulojen analysointi vaatii erityistä tarkkuutta tarkasteltaessa yksittäisen henkilön työtuloja. Tarkasteltaessa suuren joukon keskimääräisiä tuloja vuoden aikana eri työmarkkina-asemista koostuneiden tulojen luokittelu vuodelle viimeisen työmarkkina-aseman mukaan ei aiheuta ylitsepääsemättömiä tulosten tulkintaongelmia. Useiden lyhyiden, kalenterivuoden sisällä vaihtuvien työmarkkina-asemien kestot kumoavat toisiaan, jolloin keskimääräinen luku kuvastaa tyypillistä tilannetta. Työmarkkina-asemiin liittyviä tuloja voidaan täten pitää huoletta ainakin suuntaa antavana<sup>5</sup>.

---

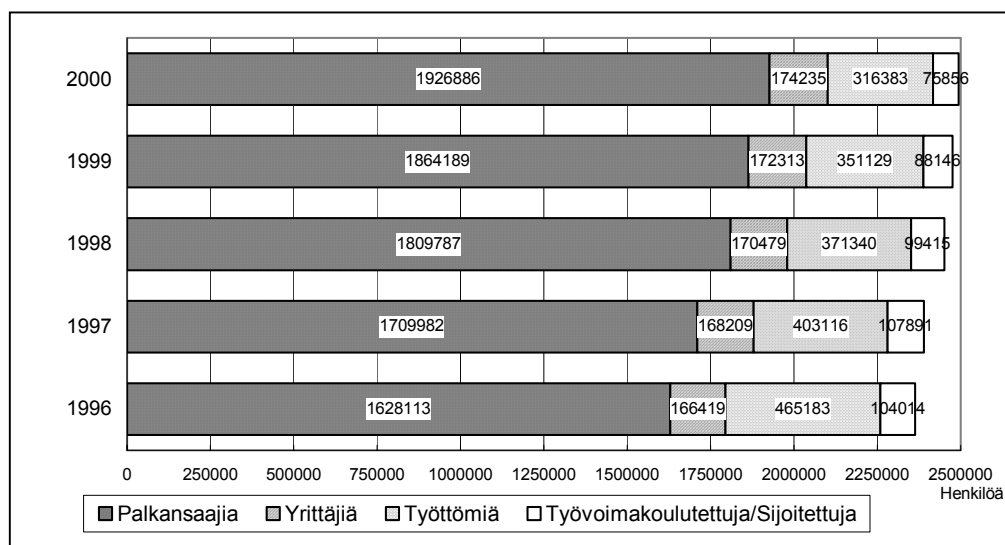
<sup>5</sup> Liitetaulukossa 1 on esitetty työttömyysjaksojen keston jakauma. Se on pysynyt suhteellisen vakaana viimeisten vuosien aikana. Valitettavasti muiden työmarkkina-asemien keston jakaumista ei ole käytettävissä tietoja. Varsin luottavaisesti voidaan kuitenkin olettaa niiden pysyneen myös vakaina tarkastelujakson aikana. Tämä mahdollistaa eri vuosien tietojen keskinäisen vertailun.



Tulotiedot perustuvat siis verotuksen vuositietoihin. Nettotulot on laskettu vähentämällä valtion veronalaisista tuloista maksetut verot. Työttömyysturva etuudet sisältävät yhteenlaskettuna kaikki työttömyysturvaetuudet. Työttömyysturvaetuuksien lisäksi raportoidaan etuuksia saaneiden henkilöiden lukumäärät.

Yrittäjiksi on määritelty 15-74 -vuotiaat henkilöt, joilla on vuoden viimeisellä viikolla voimassa oleva yrittäjävakuutus ja jotka eivät ole työttömiä vuoden viimeisenä työpäivänä eivätkä varusmiehiä vuoden viimeisellä viikolla. Mikäli henkilöllä on yrittäjäläkevakuutuksen lisäksi samanaikaisesti voimassa oleva työsuhde, edellytetään, että yrittäjätulot ovat suuremmat kuin palkkatulot. Yrittäjiksi on lisäksi määritelty henkilöt, joiden yrittäjätulot ovat ylittäneet määrätyn tulorajan edellyttäen, että he eivät ole eläkkeellä vuoden viimeisellä viikolla.

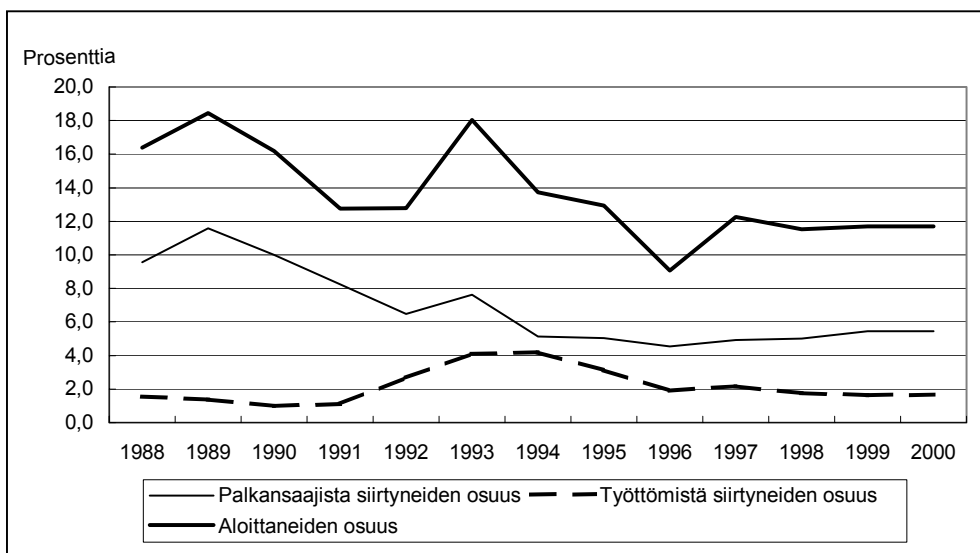
Yrittäjiksi on määritelty myös ne TEL-vakuutetut palkansaajat, joilla yrittäjätulot ovat olleet työtuloja suuremmat. Lisäksi yrittäjiksi on määritelty ne palkansaajat, jotka ovat sivutyössään olleet yrittäjäläkevakuutettuja. Maatalousyrittäjät on erotettu muista yrittäjistä toimialan perusteella.



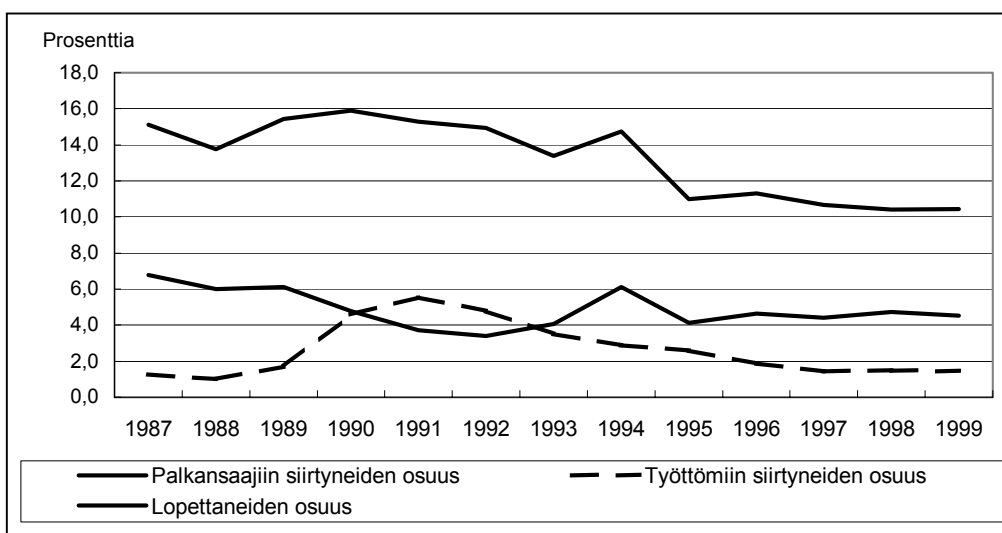
**Kuvio 1.** Eri työmarkkina-asemiin lukeutuvien määrän kehitys tutkimusaineiston perusteella. Yrittäjät eivät sisällä maatalousyrittäjiä.

Tutkimusaineistossa tehtyjen määrittelyjen mukaan avoimilla työmarkkinoilla työllisinä joko palkansaajia tai yrittäjiä oli vuonna 1996 noin 1.800.000 henkilöä, kun maatalousyrittäjät on jätetty tarkastelun ulkopuolella (kuviot 1). Vuonna 2000 avoimilla työmarkkinoilla työskenteli noin 2.100.000 ilman maatalousyrittäjiä. Yrittäjien, pois lukien maatalousyrittäjät, määrä kasvoi noin 166.000:sta 174.000:een vuodesta 1996 vuoteen 2000.

Vuosien 1997-2000 aikana noin 12 prosenttia yrittäjistä on ollut tarkasteluvuonna aloittaneita yrittäjiä (kuvio 2). Yrittäjistä lähes 6 prosenttia on tarkasteluvuonna aloittanut yrittäjyyden oltuaan aikaisemmin palkkatyössä ja noin 2 prosenttia oltuaan aikaisemmin työttömänä.



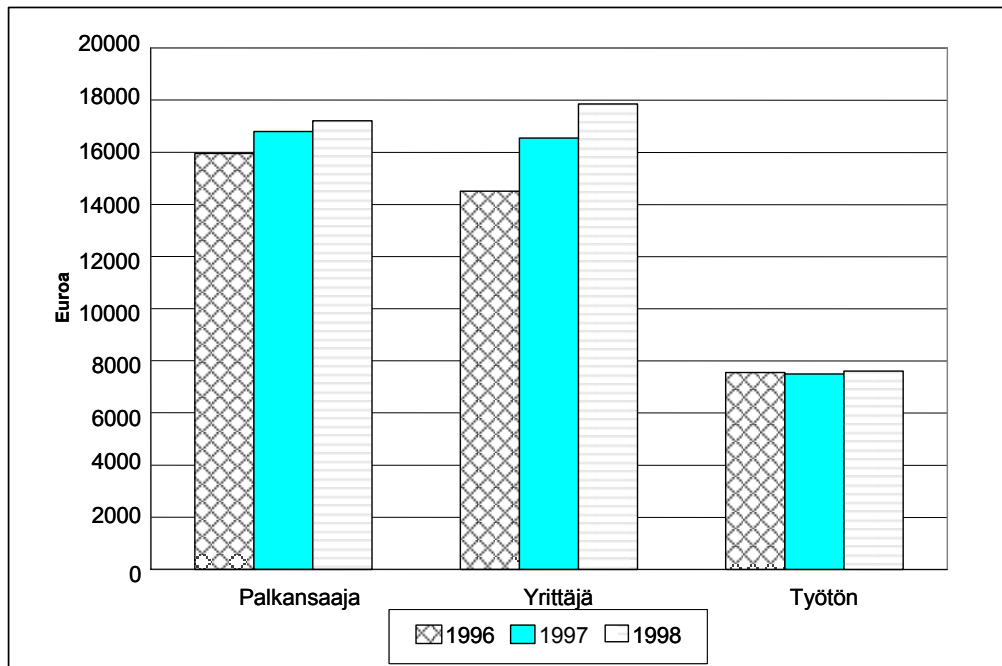
**Kuvio 2.** Aloittaneiden yritysten osuus yrittäjistä



**Kuvio 3.** Lopettaneiden yrittäjien osuus yrittäjistä

Vuosien 1997-2000 aikana noin 10 prosenttia yrittäjistä on ollut tarkasteluvuonna lopettanut yrittäjyyden (kuvio 3). Yrittäjistä noin 4 prosenttia on tarkasteluvuonna lopettanut yrittäjyyden siirryttyään palkkatyöhön ja noin 2 prosenttia jouduttuaan työttömäksi.

Palkansaajien keskimääräinen vuotuinen nettotulo, joka saadaan vähentämällä valtion veronalaisista tuloista maksetut verot, oli vuonna 1998 reilut 17.000 euroa (kuvio 4). Vuodesta 1996 palkansaajien keskimääräiset nettotulot kasvoivat noin 1.200 eurolla. Yrittäjien keskimääräinen vuotuinen nettotulo vuonna 1998 oli lähes 18.000 euroa. Kasvua vuodesta 1996 on reilut 3.000 euroa. Työttömien keskimääräinen vuotuinen nettotulo on pysynyt noin 7.500 eurossa koko tarkastelujakson ajan.



**Kuvio 4.** Joihinkin eri työmarkkina-asemiin liittyvien vuotuisten nettotulojen (valtion veronalainen tulo vähennettynä maksetuilla veroilla) kehitys vuosina 1996-1998.

## 4. MONIMUOTOISTEN TYÖURIEN YLEISYYS JA NIIHIN LIITTYVÄT TULOT

Työttömyysturvasäännökset ovat kutakuinkin selväpiirteisiä tyypillisessä työurassa, jossa vaihtelevat yhtäältä palkkatyö ja työttömyysjaksot ja toisaalta yrittäjätyö ja työttömyysjaksot. Monimuotoisissa työurissa, joissa palkkatyö, yrittäjätyö ja työttömyys vuorottelevat, työttömyysturvasäännökset ovat valitettavan sekavia. Yksilön työttömyysturva-etuudet ovat riippuvaisia työmarkkina-aseman muutoksen suunnasta, eli siirtyäkö palkansaajasta yrittäjäksi vai päinvastoin, ja yksilön vapaaehtoisesta työttömyyskassajäsenyydestä.

Taulukossa 1 kuvataan työttömyysturvasäädösten kannalta mielenkiintoisia työuria (urat A-F) ja niihin liittyviä eri työmarkkina-aseman kestoja. Vuosien 1996-2000 yksilötason seuranta-aineistolla tarkastellaan näiden monimuotoisten työurien yleisyyttä ja niihin liittyvää tulokehitystä tässä jaksossa. Työttömyysturvaan liittyviä työmarkkina-asemien kestoja on taulukossa 1 pilkottu puolivuotisjaksoihin. Näiden voidaan täsmällisemmin tarkastella työttömyysturvaan liittyviä työmarkkina-asemien kestoja. Valitettavasti empiirinen tarkastelu joudutaan aineistopuutteiden vuoksi tekemään kalenterivuositietojen pohjalta. Tulosten tulkinnan yhteydessä pyritään kuitenkin kiinnittämään huomiota myös lyhyempiin jaksoihin.

*Taulukko 1. Työttömyysturvasäädösten kannalta oleelliset työurat ja niihin liittyvät tulot*

	Vuosi t		Vuosi t+1		Vuosi t+2		Vuosi t+3	
	Tammi-kesäkuu	Heinä-joulukuu	Tammi-kesäkuu	Heinä-joulukuu	Tammi-kesäkuu	Heinä-joulukuu	Tammi-kesäkuu	Heinä-joulukuu
Ura A	Palkansaaja	Palkansaaja	Yrittäjä	Yrittäjä	Yrittäjä	Yrittäjä	Työtön	Työtön
Ura B	Palkansaaja	Palkansaaja	Yrittäjä	Yrittäjä	Yrittäjä	Työtön	Työtön	Työtön
Ura C	Palkansaaja	Palkansaaja	Työtön	Yrittäjä	Työtön	Työtön	Työtön	Työtön
Ura D	Yrittäjä	Yrittäjä	Yrittäjä	Yrittäjä	Palkansaaja	Työtön	Työtön	Työtön
Ura E	Työtön	Työtön	Työtön	Yrittäjä	Yrittäjä	Työtön	Työtön	Työtön
Ura F	Työtön	Työtön	Työtön	Palkansaaja	Työtön	Työtön	Työtön	Työtön

#### **4.1 Työura palkansaajasta tai muusta työmarkkina-asemasta yrittäjäksi ja siten työttömäksi**

Esimerkkityöura A (taulukko 1) sisältää vuoden kestoisen palkkatyöjakson jälkeen siirtymisen kahdeksi vuodeksi yrittäjäksi ja sen jälkeen joutumisen työttömäksi. Vuonna 1996 alkaneita ja vuonna 1999 päättyneitä tällaisia työuria on ollut 72 kappaletta (taulukko 2a). Vuonna 1996 palkansaajana oli 1.628.103 henkilöä. Heistä yrittäjänä toimi vuonna 1997 8.285 henkilöä. Palkansaajista 0,5 prosenttia siirtyi siis yrittäjäksi tänä aikana. Vuonna 1996 palkansaajana olleista ja vuonna 1997 yrittäjänä olleista 8.285 henkilöstä oli vuonna 1998 edelleen 6.927 yrittäjänä. Palkansaajasta yrittäjiksi siirryneistä siis 83,6 prosenttia oli myös toisen vuoden yrittäjänä. Näistä 6.927 yrittäjästä työttömänä vuonna 1999 oli 72 henkilöä eli 1,0 prosenttia.

Esimerkkityöuran A vuonna 1997 alkaneita ja vuonna 2000 päättyneitä vastaavia työuria on ollut 76 kappaletta. Vuonna 1997 palkansaajana oli 1.709.082 henkilöä. Heistä yrittäjänä toimi vuonna 1998 0,5 prosenttia. Heistä edelleen yrittäjänä jatkoi vuonna 1999 85,2 prosenttia, eli 7.304 henkilöä. Heistä työttömänä vuonna 2000 oli 76 henkilöä eli 1,0 prosenttia.

#### **Yrittäjäksi ryhtyneistä vain muutama prosentti päättyy kahden vuoden yrittäjäjakson jälkeen työttömiksi**

Neljän vuoden mittaiseen työuraan - palkansaaja, yrittäjä, yrittäjä, työtön - liittyvät työmarkkina-asemien muutososuudet ovat lähtövuosina 1996 ja 1997 olleet hyvin stabiileja. Yrittäjäksi siirtyy noin 0,5 prosenttia palkansaajista. Valtaosa yrittäjiksi siirryneistä, eli noin 85 prosenttia, jatkaa yrittäjänä ainakin toisen vuoden. Kahden vuoden yrittäjyyden jälkeen vain hyvin pieni osa jää työttömäksi.

**Taulukko 2a.** Työuran ”palkansaajasta kahdeksi vuodeksi yrittäjäksi ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa)

	Palkansaaja	Yrittäjä	Yrittäjä	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1999</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	1.628.103	8.285	6.927	72
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	83,6 %	1,0 %
Nettotulot	15.963	16.862	19.227	9.189
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	2.309	2.929	1.317	2.203
(työttömyysturvan peitto)	(199.494)	(862)	(91)	(47)
				(65,3 %)
<b>Ura: 1997 → 2000</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	1.709.082	8.574	7.304	76
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	85,2	1,0 %
Nettotulot	16.779	17.713	20.075	9.740
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	2.400	2.935	1.575	2.388
(työttömyysturvan peitto)	(215.697)	(848)	(83)	(44)
				(57,9 %)

Vuonna 1996 palkansaajana olleiden henkilöiden nettotulot, jotka on laskettu vähentämällä valtion veronalaisista tuloista maksetut verot, vuodessa olivat 15.963 euroa. Palkansaajaksi vuonna 1997 siirtyneiden yrittäjien vuotuiset nettotulot olivat keskimäärin 899 euroa suuremmat kuin kaikkien palkansaajien nettotulot vuonna 1996. Toisena yrittäjävuotena 1998 nettotulot olivat keskimäärin 2.365 euroa suuremmat. Kaksi vuotta yrittäjänä olleen työttömäksi joutuneen nettotulot olivat vuonna 1999 keskimäärin 10.038 euroa pienemmät.

Nettotulojen muutokset voivat johtua kahdesta eri tekijästä. Yhtäältä yrittäjäuran edetessä tulot varmasti kasvavat. Toisaalta yrittäjäuran edetessä osa joutuu lopettamaan yritystoiminnan. Vuonna 1997 yrittäjänä olleista palkansaajista edellisestä vuonna siirtyneistä 8.285 henkilöstä 6.927 jatkoi yrittäjänä seuraavana vuonna. Jos lopettaneet yritykset ovat keskimääräistä pienempituloisia, keskimääräiset tulot nousevat, vaikka jatkavien yrittäjien tulot eivät olisikaan nousseet. Näiden kahden eri tekijän merkitystä ei käytettävissä olevalla aineistolla voida arvioida.

Kalenterivuoden viimeisen viikon perusteella määritellyn työmarkkina-aseman vuoksi kussakin työmarkkina-asemassa voi saada tuloja toisista työmarkkina-asemista. Vuonna 1996 palkansaajiksi luokitelluista henkilöistä 199.494 henkilöä sai jotain työttömyysturvaetuutta. Heidän keskimääräinen työttömyysturvaetuuksiensa määrä oli keskimäärin 2.309 euroa vuodessa.

Vuonna 1996 palkansaajaksi määritellyistä noin 12 % sai työttömyysturvaetuuksia samana vuonna. Seuraavana vuonna yrittäjäksi siirtyneistä sai noin 10 prosenttia työttömyysturvaetuuksia. Toisen yrittäjyysvuoden aikana vuonna 1998 työttömyysturvaetuuksia saavien määrä laski 1,3 prosenttiin.

Työura palkansaajasta kahdeksi vuodeksi yrittäjäksi ja sitten työttömäksi vuosina 1996-1999 tuotti viimeisenä työttömyysvuotena keskimäärin 9.189 euron nettotulon. Työttömäksi luokitellut ovat viimeisenä vuonna saaneet muitakin tuloja kuin työttömyysturvaetuuksia, koska työttömyysturvaetuksien määrä oli keskimäärin 2.203 euroa. Työttömyysturvaetuksia, jotka sisältävät ansiosidonnaisen työttömyysturvan, koulutuspäivärahat ja koulutustuen, työttömyysturvan peruspäivärahan sekä tarveharkintaisen työmarkkinatuen, sai 72 työttömästä 47 henkilöä. Työttömyysturvan peitto oli siis 65,3 prosenttia. Vuonna 2000 työttömyyteen päättäneen vastaavan työuran työttömyysturvan peitto oli 57,9 %.

**Reilu kolmannes palkansaajasta kahdeksi vuodeksi yrittäjäksi lähteneistä ja sitten työttömäksi joutuneista jäi kaikkien työttömyysturvajärjestelmien ulkopuolelle.**

Reilu kolmannes työttömyyteen päättäneen esimerkkityöuran A mukaisista työttömistä jäi kaikkien työttömyysturvajärjestelmien ulkopuolelle. Syynä voivat olla useat aikaisemmin esitetyt syyt, kuten esimerkiksi liian alhainen YEL-työtulo, yrittäjän työttömyysturvan työssäoloehdon täyttymättömyys, yritystoimien lopettamisen jälkeinen karenssi tai muut työttömyysturvasta päättävien työvoimatoimikuntien päätöksentekoon vaikuttavat tekijät.

Vertailun vuoksi on mielenkiintoista tarkastella esimerkkityöuran A kanssa muuten yhtenevää työuraa, paitsi että yrittäjäksi ei siirrytä palkkatyöstä vaan muusta työmarkkina-asemasta. Muissa työmarkkina-asemissa kuin palkansaajana tai yrittäjänä vuonna 1996 oli 2.365.426 henkilöä (taulukko 2b). Heistä yrittäjänä seuraavana vuonna oli 0,5 prosenttia. Näistä yrittäjäksi vuonna 1997 siirtyneistä 74,7 prosenttia toimi yrittäjänä edelleen vuonna 1998. Heistä puolestaan 315, eli 3,4 prosenttia, joutui työttömäksi vuonna 1999. Vuonna 1997 alkaneeseen työmarkkinauraan liittyvät työmarkkina-asemien siirtymäosuudet ovat samaa suuruusluokkaa kuin vuonna 1996.

**Taulukko 2b.** Työura ”muusta kuin palkansaajan työmarkkina-asemasta kahdeksi vuodeksi yrittäjäksi ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).

	Muu kuin palkansaaja	Yrittäjä	Yrittäjä	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1999</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	2.365.426	12.328	9.205	316
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	74,7 %	3,4 %
Nettotulot	7.340	9.437	11.821	6.739
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	4.890 (625.209)	3.552 (5.654)	1.636 (270)	2.730 (222)
(työttömyysturvan peitto)				(70,3 %)
<b>Ura: 1997 → 2000</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	2.281.757	11.145	8.126	294
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	72,9 %	3,6 %
Nettotulot	7.572	9.546	11.982	7.067
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	4.946 (561.369)	3.469 (4.962)	1.539 (236)	2.560 (194)
(työttömyysturvan peitto)				(66,0 %)

Muusta työmarkkina-asemasta kuin palkansaajasta yrittäjäksi lähteneiden vuotuiset nettotulot ovat selvästi alhaisemmat kuin palkansaaja-asemasta yrittäjäksi lähteneiden. Ensimmäisen yrittäjyysvuoden aikana vuonna 1997 nettotulot olivat keskimäärin 9.437 euroa vuodessa. Seuraavana vuonna yrittäjänä jatkaneiden keskimääräiset nettotulot olivat 11.821 euroa vuodessa. Näistä työttömäksi joutuneiden keskimääräiset nettotulot putosivat 6.739 euroon vuodessa. Työuraan liittyvän työttömyysturvaetuuksien peitto oli vuonna 1999 70,3 prosenttia ja vuonna 2000 66,0 prosenttia.

Tilastojen mukaan palkkatyötausta antaa paremmat valmiudet yrittäjyyteen kuin muut työmarkkina-asemat. Riippumatta yrittäjän taustoista yrittäjäksi lähteneistä vain hyvin pieni osa päättyy työttömiksi. Työttömyysturvan kattavuus jää valitettavan alhaiseksi yrittäjän jäädessä työttömäksi.



## Yrittäjäksi ryhtyneistä palkansaajista vain reilu prosentti päätyy vuoden yrittäjäjakson jälkeen työttömäksi

*Taulukko 3a. Työuran ”palkansaajasta vuodeksi yrittäjäksi ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).*

	Palkansaaja	Yrittäjä	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1998</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>
Henkilöä	1.628.103	8.285	125
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	1,5 %
Nettotulot	15.963	16.862	8.926
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	2.309 (199.494)	2.929 (862)	3.362 (76)
(työttömyysturvan peitto)			(60,8 %)
<b>Ura: 1997 → 1999</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	1.709.082	8.574	111
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	1,3 %
Nettotulot	16.779	17.713	8.510
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	2.400 (215.697)	2.935 (848)	3.336 (74)
(työttömyysturvan peitto)			(66,7 %)
<b>Ura: 1998 → 2000</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	1.809.787	9.375	145
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	1,5 %
Nettotulot	17.191	19.240	8.385
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	2.220 (216.626)	2.820 (869)	3.219 (103)
(työttömyysturvan peitto)			(71,0 %)

Esimerkkityöura B (taulukko 1) sisältää vuoden kestoisen palkkatyöjakson jälkeen siirtymisen vuodeksi yrittäjäksi ja sen jälkeen joutumisen työttömäksi. Vuonna 1996 alkaneita ja vuonna 1998 päättyneitä työuria on ollut 125 kappaletta (taulukko 3a). Vuonna 1997 alkaneita ja vuonna 1999 päättyneitä vastaavia työuria on ollut 111 kappaletta. Vuonna 1998 alkaneita ja vuonna 2000 päättyneitä vastaavia työuria on ollut 145 kappaletta. Vuonna 1996 palkansaajana oli 1.628.103 henkilöä. Heistä yrittäjänä toimi vuonna 1997 8.285 henkilöä. Palkansaajista 0,5 prosenttia siirtyi yrittäjäksi tänä aikana. Vuonna 1996 palkansaajana olleista ja vuonna 1997 yrittäjänä olleista 8.285 henkilöstä oli vuonna 1998 työttömänä 125 henkilöä eli 1,5 prosenttia.

Kolmen vuoden mittaiseen työuraan - palkansaaja, yrittäjä, työtön - liittyvät työmarkkina-asemien muutososuudet ovat lähtövuosina 1996, 1997 ja 1998 olleet hyvin stabiileja. Yrittäjäksi siirtyy noin 0,5 prosenttia palkansaajista. Yrittäjäksi siirtyneistä palkansaajista työttömänä oli noin 1,5 prosenttia vuoden yrittäjäjakson jälkeen. Työttömyysturva-

etuuksien peitto vaihtelee vuosittain noin 60-70 prosentin välillä kahden ensimmäisen yrittäjyysvuoden jälkeen työttömäksi päädyttyessä. Nettotuloilla mitatut työttömyysaikaiset tulot ovat keskimäärin suuremmat ensimmäisen yrittäjyysvuoden jälkeen työttömäksi jäätyessä kuin toisen vuoden jälkeen.

**Taulukko 3b.** Työuran ”muusta työmarkkina-asemasta kuin palkansaajasta vuodeksi yrittäjäksi ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).

	Muu kuin palkansaaja	Yrittäjä	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1998</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>
Henkilöä	2.365.426	12.328	626
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	5,1 %
Nettotulot	7.340	9.437	7.312
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	4.890 (625.209)	3.552 (5.654)	2.933 (449)
(työttömyysturvan peitto)			(71,2 %)
<b>Ura: 1997 → 1999</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	2.281.757	11.145	590
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	5,3 %
Nettotulot	7.572	9.546	6.781
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	4.946 (561.369)	3.469 (4.962)	3.113 (404)
(työttömyysturvan peitto)			(68,5 %)
<b>Ura: 1998 → 2000</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	2.179.682	10.807	569
Osuus edellisestä tilasta		0,5 %	5,3 %
Nettotulot	7.911	10.035	6.669
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	4.743 (507.317)	3.367 (4.810)	2.836 (406)
(työttömyysturvan peitto)			(71,4 %)

### **Muusta kuin palkkatyöstä yrittäjäksi siirtyneistä noin viisi prosenttia päätyy vuoden yrittäjäjaksen jälkeen työttömiksi**

Muissa työmarkkina-asemissa kuin palkansaajana tai yrittäjänä vuonna 1996 oli 2.365.426 henkilöä (taulukko 3b). Heistä yrittäjänä seuraavana vuonna oli 0,5 %, eli 12.328 henkilöä. Heistä puolestaan vuonna 1998 oli työttömänä 626 henkilöä, eli 5,1 prosenttia. Kolmen vuoden mittaiseen työuraan – ei-työllinen, yrittäjä, työtön - liittyvät työmarkkina-asemien muutososuudet ovat lähtövuosina 1996, 1997 ja 1998 olleet hyvin stabiileja. Yrittäjäksi siirtyy noin 0,5 prosenttia muusta kuin palkatyöstä. Muusta kuin palkkatyöstä yrittäjäksi siirtyneistä työttömänä oli noin 5,2 prosenttia vuoden yrittäjäjaksen jälkeen.

Vuosittain noin 550 – 630 sellaista henkilöä jää työttömäksi oltuaan yrittäjänä alle kaksi vuotta, jotka siirtyivät yrittäjäksi muusta työmarkkina-asetusta kuin palkansaajasta. Työttömyysturvan peitto on noin 70 prosentin tasolla sekä ensimmäisen yrittäjävuoden että toisen yrittäjävuoden jälkeen työttömäksi jäätäessä. Palkansaajataustaisten työttömäksi joutuneiden yrittäjien keskimääräiset vuotuiset nettotulot ovat noin 1.500 euroa suuremmat kuin ei-palkansaajataustaisten.

**Palkansaajataustaisten työttömien lyhytkestoinen yrittäjäys harvinaista; tapauksia muutamia kymmeniä vuosittain.**

Esimerkkityöura C (taulukko 1) sisältää vuoden kestoisen palkkatyöjakson jälkeisen vuoden työttömyysjakson ja sen jälkeen siirtymisen vuodeksi yrittäjäksi ja sitten takaisin työttömäksi. Vuonna 1996 alkaneita ja vuonna 1999 päättyneitä työuria oli vain 37 kappaletta (taulukko 4a). Vuonna 1997 alkaneita ja vuonna 2000 päättyneitä vastaavia työuria oli puolestaan 50 kappaletta.

*Taulukko 4a. Työuran ”palkansaajasta työttömyyden kautta yrittäjäksi ja sitten takaisin työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).*

	Palkansaaja	Työtön	Yrittäjä	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1999</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	1.628.103	54.956	534	37
Osuus edellisestä tilasta		3,4 %	1,0 %	6,9 %
Nettotulot	15.963	11.429	11.315	10.334
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	2.309 (199.494)	3.502 (42.576)	4.583 (457)	5.030 (23)
(työttömyysturvan peitto)		(77,0 %)		(62,2 %)
<b>Ura: 1997 → 2000</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	1.709.082	60.144	642	50
Osuus edellisestä tilasta		3,5 %	1,1 %	7,8 %
Nettotulot	16.779	11.585	12.089	9.097
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	2.400 (215.697)	3.515 (45.914)	4.340 (563)	3.679 (36)
(työttömyysturvan peitto)		(76,3 %)		(72,0 %)

Palkansaajan todennäköisyys jäädä työttömäksi vuosina 1996 ja 1997 oli noin 3,5 prosenttia. Työttömäksi jääneiden palkansaajien keskimääräiset vuotuiset nettotulot olivat noin 4000-5000 euroa pienemmät kuin palkansaajien keskimääräiset vuotuiset nettotulot. Työttömyysturvan peitto oli reilut 75 prosenttia. Palkansaajataustaisista työttömistä ensimmäisen työttömyysvuoden jälkeen yrittäjäksi lähtee noin prosentti. Yrittäjäksi

lähteneiden työttömien keskimääräiset vuotuiset nettotulot eivät ole juurikaan suuremmat kuin palkansaajista työttömäksi jääneiden vuotuiset keskimääräiset nettotulot. Yrittäjäksi lähteneistä työttömäksi päätyi 7-8 prosenttia ensimmäisen vuoden jälkeen. Työttömyysturvaetuuksien peitto on noin 5-15 prosenttia pienempi kuin palkansaajasta työttömäksi jääneiden. Yrittäjästä työttömäksi jääneiden vuotuiset keskimääräiset nettotulot ovat pienemmät kuin edellisenä vuonna yrittäjänä olleiden.

### **Yrittäjäksi siirtyvän työttömyysturvaa voitaisiin parantaa pienellä työttömyysturva-kustannusten nousulla**

Empiirinen analyysi osoittaa kiistatta, että palkansaajasta yrittäjäksi lähtee vuosittain noin 0,5 prosenttia palkansaajista. Myös muusta työmarkkina-asemasta kuin palkansaajasta ryhtyy yrittäjäksi suhteellisesti sama määrä. Palkansaajataustaisista yrittäjistä reilut sata vuosittain jää työttömäksi ensimmäisen yrittäjyysvuoden aikana ja alle sata vuosittain kahden ensimmäisen työttömyysvuoden aikana. Työttömyysturvan piirissä näistä työttömistä on noin 55-70 prosenttia. Vuosittain noin 70 palkansaajataustaista lyhytkestoisen yrittäjyyden jälkeen työttömäksi joutunutta saa työttömyysturvaa ja noin 50 jää työttömyysturvan ulkopuolelle.

Työttömyysturvan ulkopuolelle jääminen voi johtua siitä, että työmarkkina-aseman muutoksen välissä on ollut lyhyt työttömyysjakso ja palkansaaja ei ole kuulunut työttömyyskassaan, jolloin hänen työssäoloehto ei ole täyttynyt. Jos työttömyyskassaan kuulunut palkansaaja ei ole liittynyt yrittäjäkassaan yrittäjäksi ryhtyessään, hän jää työttömyysturvan ulkopuolelle 18 kuukauden jälkeen yrittäjäksi ryhtymisestä. Jos henkilö on määrittänyt itselleen alle 8.520 euron YEL-työtulon, hän jää työttömyysturvan ulkopuolelle vaikka kaksi yrittäjävuotta tulisikin täyteen.

Palkkatyöstä yrittäjäksi lähtevien työttömyysturvaa voitaisiin parantaa ilman oleellisia kustannusvaikutuksia, koska yrittäjäksi ryhtyneistä vain harva päätyy työttömäksi. Työttömyysturvan peruspäivärahan tarkastelujakson pidentäminen nykyisestä 24 kuukaudesta esimerkiksi 48 kuukauteen, lisäisi valtion työttömyysturvakustannuksia vuosittain korkeintaan 0,2 miljoonaa euroa.<sup>6</sup>

Muusta kuin palkkatyöstä yrittäjäksi lähteneistä 500-600 jää vuosittain työttömäksi ensimmäisen yrittäjyysvuoden jälkeen ja noin 300 toisen yrittäjyysvuoden jälkeen. Heistä työttömyysturvan piirissä on nykyisin noin 65-70 prosenttia. Työttömyysturvan ulkopuolelle jää siis ensimmäisen yrittäjyysvuoden aikana työttömäksi jääneistä noin 170-200 henkilöä ja toisen yrittäjyysvuoden aikana työttömäksi jääneistä noin sata henkilöä. Työttömyysturvan ulkopuolelle jääminen voi johtua yrittäjän työttömyysturvan 24 kuu-

<sup>6</sup> Arvio perustuu seuraaville oletuksille: noin 50 työttömyystapausta; työttömyyden keskimääräinen kesto 8 kuukautta, etuustaso 5.000 euroa vuodessa.

kauden työssäoloehdosta tai siitä, että YEL-työtulo alittaa työttömyysturvaan vaadittavan alarajan.

Yrittäjäksi ryhtyvän työttömyysturvaa voitaisiin parantaa yrittäjän työssäoloehto lyhentämällä. Jos työssäoloehto lyhennettäisiin esimerkiksi 18 kuukauteen, työttömyysturvan peruspäivärahan piiriin tulisi vuosittain ehkä noin 50 uutta yrittäjästä työttömäksi jäänyttä. Valtion vuotuiset työttömyysturvamenot nousisivat korkeintaan noin 0,2 miljoonaa euroa.

#### **4.2 Työura yrittäjästä palkansaajaksi ja sitten työttömäksi**

Esimerkkityöura D (taulukko 1) sisältää ainakin kahden vuoden yrittäjyyden jälkeen vuoden palkkatyöjakson ja sen jälkeen joutumisen työttömäksi. Vuonna 1996 alkaneita ja vuonna 1999 päätyneitä työuria on ollut 225 kappaletta (taulukko 5a). Vuonna 1996 yrittäjänä toimi 166.419 yrittäjää. Heistä edelleen vuonna 1997 oli yrittäjänä 88,7 prosenttia eli 147.596 henkilöä. Heistä palkansaajaksi vuonna 1998 oli siirtynyt 5.694 henkilöä eli 3,9 prosenttia. Näistä 5.694 palkansaajaksi siirtyneestä yrittäjästä työttömänä vuonna 1999 oli 225 henkilöä eli noin 4,0 prosenttia.

Vuonna 1997 yrittäjänä oli 168.209 henkilöä. Heistä yrittäjänä toimi vuonna 1998 edelleen 150.760 henkilöä eli 89,6 prosenttia. Heistä oli siirtynyt vuonna 1999 palkansaajaksi 6.297 henkilöä eli 4,2 prosenttia. Vuonna 2000 heistä työttömänä oli 239 henkilöä eli 3,8 prosenttia.

**Taulukko 5a.** Työuran ”kahden vuoden yrittäjyyden jälkeen palkansaajaksi ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyys-turvaetuudet (euroa vuodessa).

	Yrittäjä	Yrittäjä	Palkansaaja	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1999</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	166.419	147.596	5.694	225
Osuus edellisestä tilasta		88,7 %	3,9 %	4,0 %
Nettotulot	14.487	17.145	19.050	13.878
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	3.166 (8.029)	1.597 (975)	1.621 (313)	3.669 (159)
(työttömyysturvan peitto)				(70,7 %)
<b>Ura: 1997 → 2000</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	168.209	150.760	6.297	239
Osuus edellisestä tilasta		89,6 %	4,2 %	3,8 %
Nettotulot	16.563	18.462	22.048	13.071
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	3.226 (7.491)	1.561 (931)	1.578 (356)	3.358 (162)
(työttömyysturvan peitto)				(67,8 %)

Kahtena vuotena yrittäjänä olleiden ja sitten palkansaajaksi siirtyneiden vuotuiset keskimääräiset nettotulot ovat noin 2.000-3.500 euroa suuremmat kuin ainakin kahtena vuotena yrittäjänä olleiden. Työttömäksi jääminen luonnollisesti taas pienentää selvästi vuotuisia nettotuloja.

#### **Yrittäjästä palkansaajaksi siirtyneiden työttömyys lyhytkestoisen työsuhteen jälkeen on harvinaista.**

Kolmen vuoden mittaiseen työuraan - yrittäjä, palkansaaja, työtön - liittyvät työmarkkina-asemien muutososuudet ovat lähtövuosina 1996, 1997 ja 1998 olleet hyvin stabiileja (taulukko 5b). Yrittäjistä siirtyy vuosittain noin 4,5 prosenttia palkansaajiksi. Heistä joutuu työttömäksi lyhytkestoisen työsuhteen jälkeen noin 3-4 prosenttia. Yrittäjästä palkansaajaksi lähteneiden työttömyys on 2-3 kertaa yleisempää kuin palkansaajasta yrittäjäksi siirtyneiden työttömyys (vertaa taulukot 3a ja 5b).

**Taulukko 5b.** Työuran ”vuoden yrittäjyyden jälkeen palkansaajaksi ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).

	Yrittäjä	Palkansaaja	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1998</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>
Henkilöä	166.419	7713	229
Osuus edellisestä tilasta		4,6 %	3,0 %
Nettotulot	14.487	17.218	11.415
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	3.166 (8.029)	1.684 (529)	3.126 (212)
(työttömyysturvan peitto)			(92,6 %)
<b>Ura: 1997 → 1999</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	168.209	7505	308
Osuus edellisestä tilasta		4,5 %	4,1 %
Nettotulot	16.563	18.056	13.208
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	3.226 (7.491)	1.682 (490)	3.560 (217)
(työttömyysturvan peitto)			(70,5 %)
<b>Ura: 1998 → 2000</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	170.479	8047	335
Osuus edellisestä tilasta		4,7 %	4,2 %
Nettotulot	17.840	20.933	12.447
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	3.139 (6.741)	1.635 (519)	3.171 (221)
(työttömyysturvan peitto)			(66,0 %)

Työmarkkinasiirtymiin yrittäjästä palkansaajaksi tai päinvastoin liittyy tulojen nousu. Yrittäjästä palkansaajaksi siirtyneiden keskimääräiset nettotulot ovat noin 1500-3000 euroa suuremmat kuin yrittäjien keskimääräiset tulot. Yrittäjästä palkansaajaksi siirtyneiden keskimääräiset nettotulot ovat myös selvästi suuremmat kuin palkansaajien keskimääräiset nettotulot (vrt. taulukko 3a). Palkansaajasta yrittäjäksi siirtyneiden keskimääräiset nettotulot ovat myöskin selvästi suuremmat kuin yrittäjien keskimääräiset nettotulot.

Yrittäjästä palkansaajaksi siirtyneiden ja sen jälkeen työttömäksi jääneiden keskimääräiset nettotulot ovat selvästi suuremmat kuin palkansaajasta yrittäjäksi siirtyneiden ja sen jälkeen työttömäksi jääneiden (vrt. taulukot 3a ja 5b). Keskimääräiset vuotuiset työttömyysturvaetuudet ovat samansuuruiset näiden molempien siirtymien yhteydessä. Myöskään työttömyysturvan peitossa ei voida havaita merkittäviä poikkeuksia. Tämä saattaa johtua siitä, että työttömyysturva määräytyy molemmissa tapauksissa palkansaajien työttömyysturvasäädösten perusteella.

**Työttömistä yrittäjistä reilut 20 prosenttia työllistyy palkansaajaksi avoimilla työmarkkinoilla noin vuoden työttömyysjakson aikana.**

Neljän vuoden mittaisia työuria - yrittäjä, työtön, palkansaaja, työtön - on vuosittain noin 100 kappaletta (taulukko 5c). Vuonna 1996 yrittäjänä olleista työttömänä vuonna 1997 oli 3.113 henkilöä. Heistä seuraavana vuonna palkansaajana avoimilla työmarkkinoilla oli 683 henkilöä. Heistä päätyi työttömäksi vuonna 1999 112 henkilöä. Vuonna 1997 alkaneiden vastaavien työmarkkina-asemien muutososuudet ovat lähes samat.

*Taulukko 5c. Työuran ”yrittäjä, työtön, palkansaaja, työtön” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).*

	<b>Yrittäjä</b>	<b>Työtön</b>	<b>Palkansaaja</b>	<b>Työtön</b>
<b>Ura: 1996 → 1999</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	166.419	3.113	683	112
Osuus edellisestä tilasta		1,9 %	21,9 %	16,4 %
Nettotulot	14.487	8.364	11.401	11.025
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	3.166 (8.029)	2.723 (2.100)	2.405 (556)	3.035 (93)
(työttömyysturvan peitto)		(67,5 %)		(83,0 %)
<b>Ura: 1997 → 2000</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	168.209	2.660	608	91
Osuus edellisestä tilasta		1,6 %	22,9 %	15,0 %
Nettotulot	16.563	9.037	12.085	11.135
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	3.226 (7.491)	2.762 (1.726)	2.820 (493)	3.526 (72)
(työttömyysturvan peitto)		(64,0 %)		(79,1 %)

**Työttömäksi jääneet yrittäjät jäävät selvästi useimmin yhteiskunnan turvaverkon ulkopuolelle kuin palkansaajasta työttömäksi jääneet.**

Taulukoiden 5c ja 4a avulla voidaan verrata yrittäjästä työttömäksi jääneiden ja palkansaajasta työttömäksi jääneiden tuloja ja turvaverkon peittävyyttä. Palkansaajasta työttömäksi jääneiden keskimääräiset nettotulot olivat vuosina 1996 ja 1997 noin 11.500 euroa, keskimääräiset työttömyysturvaetuudet noin 3.500 euroa ja työttömyysturvan peitto yli 75 prosenttia.

Samana vuonna yrittäjästä työttömäksi jääneiden keskimääräiset nettotulot olivat noin 8.500-9.000 euroa vuodessa, työttömyysturvaetuudet noin 2.700 euroa ja työttömyysturvan peitto noin 65 prosenttia. Työttömän yrittäjän lyhytkestoinen palkkatyö näyttää lisäävän nettotuloja. Työttömän palkansaajan lyhytkestoinen yrittäjäyys ei juurikaan lisää nettotuloja.



Kaksi vuotta yrittäjänä olleiden työttömyys ja palkkatyö vaihtelee taulukon 5d osoittamalla tavalla. Vuonna 1997 kaksi vuotta yrittäjänä olleista 1,3 prosenttia oli työtön vuonna 1998. Heistä vuonna 1991 oli palkansaajana avoimilla työmarkkinoilla 22,8 prosenttia eli 436 henkilöä. Näistä 436 palkansaajasta 13,5 prosenttia eli 59 henkilöä, joutui työttömäksi vuonna 2000.

Kahden vuoden yrittäjäyysjakson jälkeen työttömäksi jääneiden vuotuinen keskimääräinen nettotulo oli vuonna 1998 noin 9.600 euroa, keskimääräinen työttömyysturvaetus noin 2.700 euroa ja työttömyysturvaetuksien peitto 62,9 prosenttia. Niiden, jotka näistä onnistuivat lyhytaikaisesti työllistymään palkansaajana joutuakseen vuonna 2000 työttömäksi, vuotuiset keskimääräiset nettotulot olivat 11.300 euroa, keskimääräiset työttömyysturvaetukset noin 3.400 euroa ja työttömyysturvaetuksien peitto 78 prosenttia. Palkansaajan työttömyysturva näyttäisi olevan selvästi parempi kuin yrittäjän.

**Taulukko 5d.** *Työuran ”kahden vuoden yrittäjäyden jälkeen työttömyyden ja palkkatyön vuorotteluun” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetukset (euroa vuodessa).*

Ura: 1996 → 2000	Yrittäjä	Yrittäjä	Työtön	Palkansaaja	Työtön
	1996	1997	1998	1999	2000
Henkilöä	166.419	147.596	1.909	436	59
Osuus edellisestä tilasta		88,9 %	1,3 %	22,8 %	13,5 %
Nettotulot	14.487	17.145	9.611	12.377	11.298
Työttömyysturvaetukset (sääntöjen lukumäärä)	3.116 (8.029)	1.597 (975)	2.660 (1.201)	2.764 (346)	3.422 (46)
(työttömyysturvan peitto)			(62,9 %)		(78,0 %)

### **Yrittäjästä palkansaajiksi siirtyvien työttömyysturvaa voitaisiin parantaa ilman oleellista lisäystä valtion työttömyysturvakustannuksiin**

Yrittäjästä palkansaajaksi lähtee vuosittain noin 4-5 prosenttia yrittäjistä. Lyhyen palkkatyöjakson jälkeen heistä työttömäksi joutuu myöskin noin 4 prosenttia eli noin 250 henkilöä vuosittain. Työttömäksi jääneistä noin 30 prosenttia eli noin 70 henkilöä jää työttömyysturvan ulkopuolelle. Työttömyysturvan ulkopuolelle jääminen johtunee pääsääntöisesti siitä, että työsuhde kestää alle 10 kuukautta, jolloin palkansaajan työssäoloehto ei toteudu. Yrittäjätyöstä hyvitetään palkansaajan työssäoloehto 2,5 kuukautta vain yrittäjäkassan jäseniltä. Yrittäjäkassojen jäsenenä on noin 10 prosenttia yrittäjistä. Yrittäjästä palkansaajaksi lähtevien työttömyysturvaa voitaisiin parantaa pidentämällä yrittäjätyön hyvitystä palkansaajan työttömyysturvaan. Hyvitys voisi olla riippumatonta työttömyyskassan jäsenyydestä. Jos hyvitys olisi esimerkiksi 6 kuukautta, työttömyys-

turvan piiriin tulisi vuosittain noin 30-40 henkilöä. Valtion työttömyysturvakustannukset nousisivat tämän seurauksena noin 0,1 miljoonaa euroa vuodessa.

Palkansaajan työttömyysturvan peitto on noin 10 prosenttiyksikköä parempi kuin yrittäjän työttömyysturvan peitto riippumatta siitä, onko yrittäjäura kestänyt vuoden vai kahden vuoden ajan. Ero selittyy pääosin monien yrittäjien YEL-työtulon pienuudesta. Se on niin pieni, ettei se oikeuta työttömyysturvaan. Jos yrittäjän työttömyysturvan alaraja laskettaisiin YEL-työtulon alarajalle, vuosittain noin 2500-3000 työttömäksi jääneestä yrittäjästä noin 10 prosenttia pääsisi tämän seurauksena työttömyysturvan piiriin. Valtion työttömyysturvamenot nousisivat noin 0,8-1,0 miljoonaa euroa vuodessa.

### **4.3 Työura työttömästä yrittäjäksi tai sijoitetuksi tuetuille työmarkkinoille ja sitten työttömäksi**

Aktiivisilla työvoimapoliittisilla toimenpiteillä olevista pääosa on joko tuetuille työmarkkinoille sijoitettuja tai työvoimapoliittisille aikuiskoulutustoimenpiteille osallistuneita. Aktiivisille työvoimapoliittisille toimenpiteille ohjataan työttömiä työnhakijoita. Henkilötyövuosina mitattuna vuonna 1998 aktiiville työvoimatoimenpiteille osallistui noin 90.000 henkilöä. Vuoden 1998 viimeisellä viikolla aktiivisilla työvoimapoliittisilla toimenpiteillä oli 99.415 henkilöä (katso kuva 1). Heistä noin 40 prosenttia oli tuetuille työmarkkinoille sijoitettuja ja 45 prosenttia työvoimapoliittisille aikuiskoulutustoimenpiteille osallistuneita.

Tuettujen työllisyysjaksojen kesto on pääsääntöisesti 6 kuukautta. Jos kunta, joka on pääsääntöinen tukityöllistäjä, tarjoaa tukityöjakson yhteyteen 2 kuukauden lisätyöjakson, tuetuille työmarkkinoille työllistyjä saa palkansaajan työttömyysturvan paluuehdon täyteen<sup>7</sup>. Tässä tapauksessa tuetuille työmarkkinoille sijoittuminen uusintaa 500 päivän ansiosidonnaisen työttömyysturvan keston.

Työvoimapoliittisten aikuiskoulutusjaksojen kesto vaihtelee kahdesta viikosta kolmeen kuukauteen. Työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen osallistuminen ei kerrytä palkansaajan työttömyysturvan paluuehtoa. Koulutusjaksojen aikana työttömyyspäivät eivät kuitenkaan kulu. Työttömyysturvan jäljellä oleva kesto aikuiskoulutusjakson jälkeen on sama kuin ennen sitä.

---

<sup>7</sup> Kunnilla on tähän voimakkaat taloudelliset kannustimet, sillä kunta rahoittaa toimeentulotuen, johon työtön putoaa ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta. Palkansaajan ansiosidonnaisen työttömyysturvan rahoittavat vakuutetut, palkansaajat, työnantaja ja valtio.

**Työttömien yrittäjäksi ryhtyminen on vähäistä, vaikka yrittäjäksi lähtevien työttömyysriski on pieni. Työttömien osallistuminen aktiivisille työvoimapolitiittisille toimenpiteille on puolestaan yleistä korkeasta työttömyysriskistä huolimatta.**

Esimerkkityöura E (taulukko 1) sisältää ainakin kahden vuoden työttömyyden jälkeen lyhyen yrittäjäjakson ja sen jälkeen joutumisen työttömäksi. Tällaisia työuria alkoi vuosina 1996 ja 1997 kunakin noin 150 kappaletta (taulukko 6a). Vuonna 1996 pitkäaikaistyöttömänä oli 255.001 henkilöä. Heistä 1.507 eli 0,6 prosenttia ryhtyi vuonna 1998 yrittäjäksi. Näistä yrittäjäksi ryhtyneistä pitkäaikaistyöttömistä vain 157 eli 10,4 prosenttia oli taas työttömänä vuonna 1999. Vuonna 1997 alkaneen vastaavan työmarkkinan työmakkina-aseman muutososuudet ovat samaa suuruusluokkaa.

Esimerkkityöura F (taulukko 1) sisältää ainakin kahden vuoden työttömyyden jälkeen lyhyen tukityöllistämisyksijakson ja sen jälkeen joutumisen työttömäksi. Vuonna 1996 tällaisia uria alkoi 14.637 ja vuonna 1997 12.564 (taulukko 7a). Vuonna 1997 pitkäaikaistyöttömänä oli 219.702 henkilöä. Pitkäaikaistyöttömistä 22.703 henkilöä eli 10,3 prosenttia osallistui aktiivisille työvoimapolitiittisille toimenpiteille. Tuetuille työvoimamarkkinoille sijoitettuja voidaan heistä arvioida olevan noin 10.000 henkilöä. Aktiivisille työmarkkinapolitiittisille toimenpiteille osallistuneista 12.564 eli 55,3 prosenttia oli vuonna 2000 uudelleen työttömänä. Työmakkina-aseman muutososuudet ovat samaa suuruusluokkaa vuonna 1996 alkaneessa urassa.

**Taulukko 6a.** Työuran ”kahden vuoden työttömyyden jälkeen yrittäjäksi ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).

	Työtön	Työtön	Yrittäjä	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1999</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	465.183	255.001	1.507	157
Osuus edellisestä tilasta		54,8 %	0,6 %	10,4 %
Nettotulot	7.542	7.264	8.990	8.538
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	5.284 (427.568)	6.281 (250.403)	3.806 (1.366)	3.324 (120)
(työttömyysturvan peitto)				(76,4 %)
<b>Ura: 1997 → 2000</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	403.116	219.702	1.266	143
Osuus edellisestä tilasta		54,5 %	0,6 %	11,3 %
Nettotulot	7.517	7.153	8.919	6.874
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	5.434 (367.428)	6.012 (214.499)	3.634 (1.167)	2.751 (115)
Työttömyysturvan peitto)				(80,4 %)

**Taulukko 7a.** Työuran ”kahden vuoden työttömyyden jälkeen tukityöllistetyksi/sijoitukseen (ATP) ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).

	Työtön	Työtön	ATP	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1999</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	465.183	255.001	27.263	14.637
Osuus edellisestä tilasta		54,8 %	10,7 %	53,7 %
Nettotulot	7.542	7.264	7.419	7.141
Työttömyysetuudet (saajien lukumäärä)	5.284	6.281	5.234	4.074
(työttömyysturvan peitto)	(427.568)	(250.403)	(26.853)	(14.071)
				(96,1 %)
<b>Ura: 1997 → 2000</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	403.116	219.702	22.703	12.564
Osuus edellisestä tilasta		54,5 %	10,3 %	55,3 %
Nettotulot	7.517	7.153	7.049	6.851
Työttömyysetuudet (saajien lukumäärä)	5.434	6.012	4.540	3.789
(työttömyysturvan peitto)	(367.428)	(214.499)	(22.264)	(11.952)
				(95,1 %)

### **Työttömyysturva kannustaa työtöntä mieluummin odottamaan tuetuille työmarkkinoille sijoitusta kuin ryhtymään yrittäjäksi.**

Pitkäaikaistyöttömän siirtyessä yrittäjäksi keskimääräiset vuotuiset nettotulot ovat lähes 9.000 euroa vuodessa ja työttömyysturvaetuudet keskimäärin noin 3.700 euroa (taulukko 6a). Pitkäaikaistyöttömän osallistuessa toimenpiteille vastaavat tulot ovat reilut 7.000 euroa ja 4.500-5.200 euroa (taulukko 7a). Yrittäjyyden valinneiden saamat tulonsiirrot ovat siis selvästi pienemmät kuin sijoitetun.

Pitkäaikaistyöttömyystaustaisen lyhytkestoisen yrittäjyyden jälkeinen työttömyys oikeuttaa noin 75-80 prosenttisesti työttömyysturvaan. Sijoitetun pitkäaikaistyöttömän työttömyysturvan peitto on puolestaan yli 95 prosenttia. Yrittäjyyden kautta työttömyyteen palanneiden keskimääräiset nettotulot ovat samaa suuruusluokkaa sijoituksen kautta työttömäksi joutuneiden kanssa. Sijoituksen kautta työttömäksi joutuneet saavat kuitenkin nettotulonsa suhteellisesti enemmän työttömyysturvaetuuksien kautta.

On varsin luontevaa olettaa, että yrittäjyyden valitsevat kaikkein aktiivisimmat työttömät. Tämä valikoituminen vaikuttaa varmasti yrittäjien parempaan menestymiseen työmarkkinoilla kuin sijoituksen valinneiden. Valikoitumisen vuoksi ei kuitenkaan ehkä kannattaisi luoda kovin heikkoja kannustimia yrittäjäksi ryhtymiselle.

Taulukoissa 6b ja 7b tarkastellaan kaikkien vuoden verran työttömänä olleiden yrittäjyyttä ja työvoimapolitiittiseen sijoitukseen siirtymistä. Tulokset ovat laadullisesti samansuuntaisia kuin pitkäaikaistyöttömien kohdalla. Noin vuoden työttömänä olleiden haarkkuus lähteä yrittäjäksi on lähes yhtä vähäistä kuin pitkäaikaistyöttömän (taulukko 6b). Näistä työttömistä noin 0,8 prosenttia ryhtyi yrittäjäksi. Alle 10 prosenttia yrittäjäksi ryhtyneistä lyhykestoista työttömistä palaa vuoden kuluttua takaisin työttömäksi.

Noin vuoden työttömänä olleiden mahdollisuus osallistua aktiivisille työvoimapolitiittisille toimenpiteille on suhteellisesti lähes pari prosenttiyksikköä yleisempää kuin pitkäaikaistyöttömien (taulukko 7b). Lyhyen aikaa työttömänä olleiden aktiivisille työvoimapolitiittisille toimenpiteille osallistuneiden työttömyysriski on lähes 10 prosenttiyksikköä pienempi kuin vastaavien pitkäaikaistyöttömien.

**Taulukko 6b.** Työuran ”vuoden työttömyyden jälkeen yrittäjäksi ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).

	Työtön	Yrittäjä	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1998</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>
Henkilöä	465.183	3.642	315
Osuus edellisestä tilasta		0,8 %	8,6 %
Nettotulot	7.542	9.227	7.236
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	5.284 (427.568)	3.960 (3.157)	3.227 (232)
(työttömyysturvan peitto)			(73,7 %)
<b>Ura: 1997 → 1999</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	403.116	3.009	274
Osuus edellisestä tilasta		0,7 %	9,1 %
Nettotulot	7.517	9.129	8.186
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	5.434 (367.428)	3.921 (2.595)	3.437 (199)
(työttömyysturvan peitto)			(72,6 %)
<b>Ura: 1998 → 2000</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	371.340	2.807	266
Osuus edellisestä tilasta		0,8 %	9,5 %
Nettotulot	7.594	9.509	7.262
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	5.180 (332.873)	3.803 (2.479)	2.888 (203)
(työttömyysturvan peitto)			(76,3 %)

Aktiiviseen työvoimapolitiikkaan liittyy huolestuttava kannustinongelma. Työttömyysturvaan liittyvät säännökset kannustavat työtöntä odottamaan tuetuille työmarkkinoille sijoitusta. Tyypillisesti tuetuille työmarkkinoille sijoitetaan työttömiä, joiden työttömyyden kesto on noin 6-12 kuukautta. Myös pidempikestoiset työttömyysjaksot ennen

sijoitusta ovat yleisiä. Työttömyyden keston piteneminen heikentää kuitenkin nopeasti työttömien mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille.

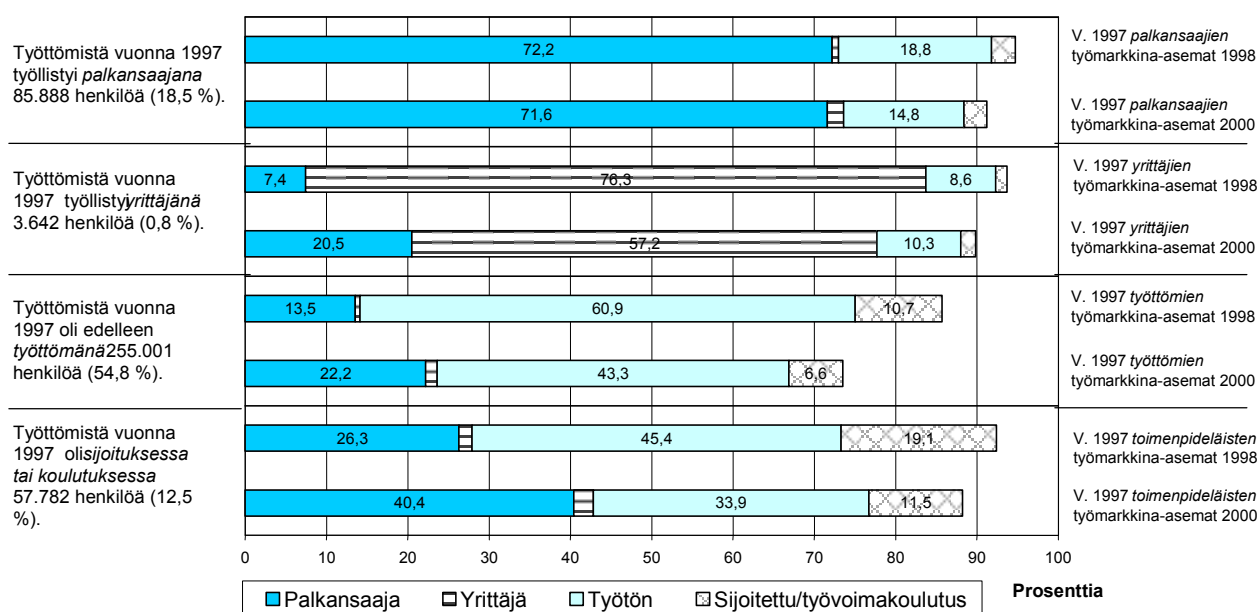
Varsin tehokas tapa kannustaa työttömien ryhtymistä yrittäjäksi on parantaa yrittäjien työttömyysturvaa esimerkiksi edellisissä jaksoissa esitetyillä tavoilla. Esitetyt toimenpiteet eivät juurikaan lisää valtion työttömyysturvamenoja, koska yrittäjäksi ryhtyneiden työttömyys on vähäistä.

**Taulukko 7b.** Työuran ”vuoden työttömyyden jälkeen tukityöllistetyksi/sijoitukseen (ATP) ja sitten työttömäksi” henkilöt, siirtymäosuudet sekä nettotulot ja työttömyysturvaetuudet (euroa vuodessa).

	Työtön	ATP	Työtön
<b>Ura: 1996 → 1998</b>	<b>1996</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>
Henkilöä	465.183	57.782	26.256
Osuus edellisestä tilasta		12,4 %	45,4 %
Nettotulot	7.542	7.734	7.438
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	5.284 (427.568)	5.843 (57.036)	4.774 (25.541)
(työttömyysturvan peitto)			(97,3 %)
<b>Ura: 1997 → 1999</b>	<b>1997</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>
Henkilöä	403.116	47.968	22.888
Osuus edellisestä tilasta		11,9 %	47,7 %
Nettotulot	7.517	7.556	7.319
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	5.434 (367.428)	5.274 (46.931)	4.252 (21.989)
(työttömyysturvan peitto)			(96,1 %)
<b>Ura: 1998 → 2000</b>	<b>1998</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>
Henkilöä	371.340	42.119	20.357
Osuus edellisestä tilasta		11,3 %	48,3 %
Nettotulot	7.594	7.307	7.068
Työttömyysturvaetuudet (saajien lukumäärä)	5.180 (332.873)	4.889 (41.151)	4.074 (19.425)
(työttömyysturvan peitto)			(95,4 %)

## 5. TYÖTTÖMÄN URAVALINNAT JA TYÖLLISTYMINEN PITKÄLLÄ AIKAVÄLILLÄ

Käytettävissä olevalla seuranta-aineistolla 1996-2000 ei voida tietenkään tarkastella kuin viiden vuoden urakehitystä. Kuviossa 5 tarkastellaan työttömänä vuoden 1996 viimeisellä viikolla olleiden 465.183 henkilön urakehitystä vuosina 1997, 1998 ja 2000. Tarkasteltavia työmarkkina-asemia on neljä kappaletta: palkansaajana avoimilla työmarkkinoilla, yrittäjänä, työttömänä sekä sijoittuneena tuetuille työmarkkinoille ja työvoimapolitiisella aikuiskoulutuksessa olevana.<sup>8</sup>



**Kuvio 5.** Vuonna 1996 työttömänä olleiden 465.183 henkilön lyhyen aikavälin työura vuonna 1997 ja pitkän aikavälin työurat vuosina 1998 ja 2000.

Vuonna 1997 vuoden 1996 työttömistä työllistyi palkansaajana 85.888 henkilöä (18,5 %) (katso kuvion 5 vasemmanpuoleinen sarake), ryhtyi yrittäjäksi 3.642 henkilöä (0,8 %), jäi edelleen työttömäksi 255.001 henkilöä (54,8 %) ja oli sijoitettuna tuetuilla työmarkkinoilla tai aikuiskoulutuksessa 57.872 henkilöä (12,5 %). Palkansaajaksi työllistyneistä työttömistä 72,2 prosenttia oli vuonna 1998 edelleen palkansaajana (katso kuvion 4 ylimmän riviosion ylin palkki) ja 71,6 prosenttia vuonna 2000 (katso ylimmän riviosion toinen palkki). Vuonna 1997 palkansaajaksi työllistyneitä vuoden 1996 työttömistä noin 74 prosenttia työskenteli joko palkansaajana tai yrittäjänä avoimilla työmarkkinoilla edelleen vuonna 2000.

<sup>8</sup> Muissa työmarkkina-asemissa kuten esimerkiksi opiskelijana tai eläkkeellä olevat on jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

## **Pitkän aikavälin työllistymisen kannalta työttömän paras vaihtoehto on ryhtyä yrittäjäksi**

Vuonna 1997 yrittäjäksi ryhtyneistä vuoden 1996 työttömistä noin 7,4 prosenttia työskenteli palkansaajana ja oli yrittäjänä 76,3 prosenttia vuonna 1998 (katso kuvion 4 toisen riviosion ensimmäinen palkki). Vastaavat luvut vuonna 2000 ovat 20,5 prosenttia ja 57,2 prosenttia. Vuonna 1997 yrittäjäksi ryhtyneistä vuoden 1996 työttömistä noin 78 prosenttia työskenteli joko palkansaajana tai yrittäjänä avoimilla työmarkkinoilla edelleen vuonna 2000.

Vuonna 1997 tuetuille työmarkkinoille sijoittuneista tai aikuiskoulutukseen osallistuneista vuoden 1996 työttömistä 26,3 prosenttia työskenteli palkansaajana vuonna 1998 (katso kuvion 4 viimeisen riviosion ensimmäinen palkki) ja noin 40,4 prosenttia vuonna 2000. Vuonna 1997 tuetuille työmarkkinoille sijoittuneista tai aikuiskoulutukseen osallistuneista vuoden 1996 työttömistä noin 42 prosenttia työskenteli joko palkansaajana tai yrittäjänä avoimilla työmarkkinoilla vuonna 2000.

Vuonna 1997 pitkäaikaistyöttöminä olevista 13,5 prosenttia työskenteli palkansaajana vuonna 1998 ja 22,2 prosenttia vuonna 2000. Vuonna 1997 pitkäaikaistyöttöminä olevista 24 prosenttia työskenteli joko palkansaajana tai yrittäjänä avoimilla työmarkkinoilla vuonna 2000. Vuonna 1997 pitkäaikaistyöttömänä olevista työmarkkinoiden käytössä oli noin 86 prosenttia vuonna 1997 ja noin 74 prosenttia vuonna 2000. Pitkäaikaistyöttömien työssäoloaste on kolmen vuoden jälkeen noin 15 prosenttiyksikköä pienempi kuin muissa työmarkkinatiloissa olevien.



## 6. LOPUKSI

Tässä selvityksessä on kuvattu kattavasti vuosina 1996-2000 toteutuneita ihmisten monimuotoisia työuria, joissa palkkatyö, yrittäjäyys ja työttömyys vuorottelevat. Selvityksessä on kuvattu monimuotoisten työurien ja työttömyysturvan vuorovaikutusta sekä ihmisten toimeentuloturvan että työllistymisen kannustimien näkökulmasta. Säädöksiin perustuvan tarkastelun lisäksi selvityksessä on hyödynnetty Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastoon perustuvaa yksilötason seuranta-aineistoa. Empiirisen tarkastelun avulla on saatu tietoa eri työmarkkinaurien yleisyydestä ja siitä, millainen keskimääräinen tulo- tai sosiaaliturva kuhunkin työmarkkinauraan liittyy. Aineisto kattaa noin 4,1 miljoonaa suomalaista.

Työttömyysturvasäännökset ovat erittäin monimutkaisia ja hankalia monimuotoisten työurien tapauksessa. Säännökset ovat riippuvaisia siitä, siirrytäänkö palkansaajasta työttömäksi vai päinvastoin. Työttömyyskassan jäsenyys ennen ja jälkeen työmarkkina- aseman muutoksen vaikuttaa myös oleellisesti henkilön työttömyysturva-oikeuteen.

Monimutkaiset työttömyysturvasäännökset koskevat vuosittain vain pientä joukkoa ihmisiä. Säännöksiä voitaisiin huoletta yksinkertaistaa, ja parantaa työttömyyskassaan kuulumattomien palkansaajien ja yrittäjien työttömyysturvaa monimuotoisten työurien osalta ilman, että valtion työttömyysturvamenot juurikaan lisääntyisivät. Työttömyysturvasäännösten aika- ja tulo-rajoihin tehtävillä muutoksilla voitaisiin parantaa yrittäjä- uran kannustavuutta puuttumatta työttömyysturvan tasoon ja keston.

Pitkän aikavälin työllistymisen kannalta työttömän paras vaihtoehto on ryhtyä yrittäjäksi. Vaikka noin puolet yrittäjäksi ryhtyneistä työttömistä on lopettanut yrittäjyyden kolmen ensimmäisen vuoden aikana, lopettaneista yrittäjistä noin 40 prosenttia on saanut palkkatyötä. Valitettavasti vain hyvin harvat henkilöt ryhtyvät yrittäjäksi. Tämä johtuu ainakin osittain yrittäjien palkansaajia heikommasta sosiaali- ja työttömyysturvasta.

Empiirinen tutkimus taloudellisten kannustimien vaikutuksesta ihmisten uravalintoihin tässä tutkimuksessa käytettyä seuranta-aineistoa hyödyntäen on keskeisin jatkotutkimuksen aihe. Mitkä ovat lyhyen aikavälin kannustimien vaikutukset ihmisten pitkän aikavälin urakehitykseen? Kummat ovat ihmisten uravalinnan kannalta tärkeimpiä: lyhyen vai pitkän aikavälin kannustimet? Näitä kysymyksiä tulisi jatkotutkimuksen avulla pyrkiä selvittämään.

## 7. LÄHTEET

ETK (2003), Eläketurvakeskuksen tilastoja, Helsinki.

Holm, P., (2000), Yrittäjäksi ryhtymisen taloudelliset kannustimet, keskustelualoitteita 708, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Helsinki.

Salomäki, A. ja Viitamäki, H., (1996), Työttömyysturva ja toimeentulotuki seitsemässä Euroopan maassa. VATT-keskustelualoitteita 125. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki.

Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus, Helsinki.

Ylöstalo, P., (2003), Työolobarometri –lokakuu 2002, Työpoliittinen tutkimus 250, Työministeriö, Helsinki.

## 8. LIITTEET

*Liitetaulukko 1: Työttömyyden keston jakauma*

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Työttömiä	434.100	398.300	362.500	337.100	311.700	291.800	281.300
Osuus keston (viikkoa) mukaan							
0-4	13,4	13,8	14,8	16,0	16,3	16,8	16,9
5-12	16,4	16,9	17,4	18,3	18,0	18,5	18,7
13-26	19,8	19,3	19,6	19,7	20,1	19,7	19,8
0-26	49,6	50,0	51,7	54,0	54,3	55,0	55,4
27-52	20,2	19,4	17,7	17,4	17,9	17,2	17,5
53-104	16,6	16,3	15,5	13,6	13,9	14,4	14,2
yli 104	13,6	14,3	15,1	15,0	14,0	13,4	12,9